سواره و پەخشانی کوردی

محەممەد بەهرەوەر

نووسین لە سەر بەرهەمەکانی کاك سوارە پێویستی بە لەخۆ ڕادیتن و شارەزایی‌یەکی زۆر لە سەر ڕابردووی ئەم نووسەرە هەیە. بەڵام من پێم وایە هەرکەس لە قەدەر توانایی خۆی دەکرێ ڕا و بۆچوونی ـ هەڵبەت بە پێی بەڵگە ـ دەر ببڕێ.

من نامەوێ باسی ئەوە بکەم، کە کاك سوارە لە پلەی هونەری شێعر و شاعیری‌دا، چ دەور و شێوازێکی بووە و تا چ ڕادەیەك لەم بوارەدا سەرکەوتوو بووە، یان چ ئاڵوگۆڕێکی بە سەر قۆناخی شێعرا هێناوە. ئەوە ئەرکی توێژەوەرانە و تاکوو ئێستا بە دەیان کەس لەم مەیدانەدا قەڵەمیان

کەوتۆتە گەڕ و بیر و بۆچوونی خۆیان سەبارەت بەم شاعیرە مەزنە دەربڕیوە و لێکدانەوەکانیان لە زۆربەی گۆڤار و حەوتەنامە و وەرزنامەکانا بڵاو بۆتەوە.

هەر وەك دەزانن، کاك سوارە تەنیا شاعیر نەبوو، لە نووسینی پەخشانیشا لێوەشاوە و شارەزا بوو. بە قەڵەمە سێحراوییەکەی بەشێکی بەرچاوی لەم مەیدانەش بڕداوە و بایخداربوونی نەسری کوردی کە لە لایەن بەرەی مامۆستایان: هەژار، هێمن، قزڵجی، شوکور مستەفا و... بە هێند دەگیرێ و گەشە دەکا، برەوی زیاتر پێدەدا و دەبێتە هۆی سەر هەڵدانێکی نوێ لە پەخشان و ئەدەبیاتی کوردیا. کە وابوو بە بێ لێکدانەوە و شیکردنەوەی ئاستی تاپۆ و بوومەلێڵ، هەڵسەنگاندنی پەخشانی کوردی، هەڵسەنگاندنێکی ناتەواوە.

کتێبی تاپۆ و بوومەلێڵ، دووهەمین شوێنەواری پڕبایەخ و گرینگی کاك سوارەیە کە کاتی خۆی لە ڕادیۆ بڵاو دەبۆوە و کۆی پتر لە شێست بەرنامەیە و لە هەریەك لەم بەرنامانەدا لایەنێکی ژیانی کۆمەڵگای کوردەواری ـ بە ناحەز و جوانەوە ـ شی دەکاتەوە و بەرزی و دەوڵەمەندی پەخشانی کوردی، بە شێوەیەکی ڕەوان و جوان و سرنجڕاکێش دەخاتەڕوو. "تاپۆ و بوومەلێڵ" ساڵی ١٣٥١ سەرەتا لە ڕادیۆ تاران و لە پاشان لە ڕادیۆ کرماشان و مەهاباد بڵاو دەبێتەوە، لێرەدا پێویستە ئەوە بڵێم کە لەو سەردەمدا کتێب و نووسراوەی کوردی زۆر کەم بوو، تەنیا ژمارەیەکی کەم لە ڕووناکبیران بە نهێنی وەگیران دەخست و دەیانخوێندەوە.

کاتێك کاك سواره، بوو بە کاربەدەستی دەوڵەت لە ڕادیۆ تەلەویزیۆن، تاقمێك لە ڕووناکبیران پێی هەڵبەزینەوە، لەبەر ئەوەی ئەم ناوەندە لە ژێر چاوەدێری توندی دەوڵەتا بوو، بۆ کەسایەتی سیاسی، بەتایبەت یەکی وەك سواره جێگای گومان و پرسیار بوو، ئاخر کاك سواره، بە پێی ڕابردووی سیاسی، دژی ئەم چەشنە دام و دەزگایانە بوو و لە زیندانی قزڵقەڵادا یەکێك بوو لەو بەندییە بوێرانەی کە وەك "قارەمان" و نەبەز ناوبانگی دەرکرد و قەڵای خۆڕاگری هاوبەندییەکانی پتەوتر کرد و ورەی زیندانییەکانی بردە سەر.

کاك سواره، یەکێك بوو لەو کەسایەتیە سیاسیانەی، کەسایەتی بە ئەدەبیات کردە باو و ڕابردووی خۆی لەبیر نەبردەوە. هەڵومەرجی قۆستەوە و نووسینی بەرنامەی تاپۆ و بوومەلێڵی بە پێی بەرنامە گەڵاڵە کرد و لە بڵێنگۆی دوژمن ئەوپەڕی کەلکی وەرگرت و شێوازێکی نوێی لە پەخشانی کوردی وەڕێخست. بیر و بڕوای سیاسی خۆی ـ هەر وەك لە نووسراوەکانیا بەرچاو دەکەوێ ـ کردە نێوئاخنی بەرنامەکان.

کاك سواره، بۆ سیاسەت و نیشتمانپەرستی لە بیانوو دەگەڕێ و بە هەر جۆرێك و لە هەر جێگایەك بۆی بلوێ، هەستی نیشتمانپەروەری خۆی دەردەبڕێ و دەیکاتە چێژ و تامی بەرنامەکەی و بیرەوەری ڕووداوەکان لە دڵی کۆمەڵا زیندوو دەکاتەوە. لە تاپۆیەکدا، شێعرێکی نیوەچڵی یاساغی شاعیرێکی گەلەکەی دەکاتە دەسپێکی بەرنامەکەی و دەنووسێ:

"ڕۆڵە من بیرم لە تۆ زیاترە..." دیارە ئەمە لە کاتێکا دەنووسێ کە لە ئێرانی ئەو سەردەمەدا کەم کەس لە خۆی ڕادەدی لەم بوارە بدا. "کەڵ بە

مـوو بەنـد بـوو"؛ بـەڵام کـاك سـوارە، هـەل و دەرفـەت دەقۆزێتـەوە و لـە درێژەی بەرنامەکەیدا باسی:

تفەنـگ، سـەنگەر، شـۆڕش، بـرینی گوللـە، سـەرۆك و شـەهید دەکا و بـە نیوەچڵی چەند نیوە شێعری نیشتمانی دیکە لە بەرنامەکەیدا دەگونجێنێ:

"داری ئازادی بە خوێن ئاو نەدرێ قەت بەر ناگرێ، لـە دەوری دەسـت و تفـەنگت گـەرێم کـە ڕۆژی خـەبات لـە حاسـتی هەڵمـەتی تیـژت چ نـاگرێ بەرگە، پێی ناوێ بۆ شەهیدی وەتەن شیوەن و گرین".

ئـەم تاپۆیـە، تـەواو سیاسـی و نیـشتمانییە و شـوێنێکی گرینگـی لـەو هەلومەرجـە ناسـکەدا لـە سـەر گەشـانەوەی هەسـتی نەتەوایـەتی گـوێگر و خوێنـەر داناوە. سوارە، لەم بەرنامە کورتانەی کە لە ڕادیۆ بڵاو دەبوونـەوە، دەرد و زام و مەینـەت و ئێـشی هاوبەشـی کۆمەڵـگای، سـنووری دەسـتکردی دوژمنی لاسار و داگیـرکەری نەتەوەی کوردی وەلا دەنا و زوڵم و زۆری ئـەم دۆژمنە سوێندخۆرانەی کوردستانی لە هەر بەشێکی ئەم خاکە پیـرۆزە لـە قاو دەدا. لە تاپۆیەکدا سـووتانی گونـدێکی کوردسـتانی عێـراق بـە دەسـتی خوێنڕێژانی بەعسی داگیـرکەر دەکاتە تابلۆیەك و سرنجی خوێنەر بـۆ لای وی ڕادەکێشێ، هەستی نەتەوایەتی دەبووژێنێتەوە و دەنووسێ:

"ئەگـەر هەسـتی برایـەتی لـە هـەرێمێك کـوژاوە، لـە هـەرێمێکی تـر دەبووژێتەوە."

بەم شێوە، هەستی هاوڕەگەزی و برایەتی خەڵکی کورد بۆ هاودەردی و یارمەتیدانی گەلی کوردی ئاوارەی ئەو دیـو زینـدوو ڕادەگـرێ. گـەلی کـورد لە هەر شوێنێك بن، برا و هاوپشتی یەکن و دابەشکردنیـان نابێتـە هـۆی لێکدابڕانیان.

کاك سواره، ئاشقە و جوانیپەرست، بەڵام بەپێی نووسراوەکانی زیاتر لە هەموو شتێك ئاشقی زێد و نیشتمانی خۆیەتی. ڕاونان و لە بەندیخانە بوونەکەی بەڵگەی زیندوون بۆ ئەم مەبەستە.

سواره خولقێنەرێکی بالادەست و ڕووناکبیرێکی شارەزای زمان و کلتووری کۆمەڵگای کوردەوارییە. ئەم تابلۆیانەی کە لە تاپۆ و بوومەلێڵدا خولقاندوونی ڕەنگە لە نەسر و پەخشانی کوردییا کەموێنە بن و قافڵەسالاری ئەم مەیدانەیە. بە یەکەوە سرنج دەدەینە تابلۆی "ئەوین":

"وا دیارە کاتێ گڵی ئادەمیزادیان خۆش ئەکرد، ئاوی ئەوینیان لێ پژاند یا کڵی ئادەمیزادیان بە ئاگری ئەوین هەڵگرساند.

ئەوینی ئینسان، تەنیا برووسکەیەکی یەزدانییە کە مرۆ ئەباتە لای سەرتری بارەگای فریشتەی خوداوە، ئەوین هەوێنی هەست و هەناسە و هەبوونی ئینسانە.

ئەوین پەرەدارترە لەوە کە تەنیا لە نیگای حەز لێکارییا، یا لە شۆر و شۆقی بە یەك گەیشتنی پیاوێك و ئافرەتێکا بگونجێ.

کاك سوارە، بۆ بە کار هێنانی وشە و ڕستەی جوان و ڕەسەنی کوردی، پێم وایە یەکێکە لەو مامۆستا کوردی زانانەی کە بە دەگمەن جێگای پڕ دەبێتەوە. زاڵ بوونی سوارە بە سەر زمان و فۆلکلۆری کوردیدا، لە نووسراوە کانیدا زۆر زەق و بەرچاون و ڕەسەنی و ڕەوانی نووسراوەکان بۆ خوێنەر ئاشنان.

قەڵەمی سوارە، هەر وەك چۆن ئەوینی پێ ڕازاوەتەوە، هەر بەم شێوە لە باری خەم و پەژارە و دەرد و ئێشیشدا، دەکەوێتە گەڕ و بە نووسینی کورتترین ڕستە، جوانترین پەخشان دەخولقێنێ و ئینسان بە

خوێندنەوەی ئەم ڕەستە کورت و کوردییانە، هێندەی دیکە زاڵ بوونی کاك سوارەی بە سەر زمانی کوردیدا بۆ دەردەکەوێ و لە کاتی نارەحەتی و چەوتی ڕۆژگارا، بە وە بیر هێنانەوە و خوێندنەوەی ئەم نووسراوە بەپێز و خۆماڵیانە شان وە بەر کەند و کۆسپی ژیان دەدا و بە شوێن ڕێگاچارەدا دەگەڕێ. با بزانین بۆ خەم و نارەحەتی چی وتووە:

"بەڵام دەرکی ئادەمیزاد شێوەی کەوڵێکی بچووکی هەیە و هەزار دەریا خەم ئەبا... ئەگەر ئادەمیزاد جادووی لەبیر چوونەوەی نەبوایە، چۆن ئەیتوانی لە ژێر باری خەما خۆی ڕابگرێ؟!".

پێم وایە، سوارە، قەڵەمی کردۆتە جادوونووس و ئینسان بە چاو پێکەوتنی ئەم هونەرە بەرزەی هونەرمەند، کە وا لەم چەند دێڕەدا نواندوویەتی، خەم و پەژارەی ڕابردووی ـ ئەگەر لە بیریش مابێ ـ فەراموۆش دەکا و ئافەرین دەنێرێ بۆ ئەم قەڵەمە بەهێز و جوانەمەرگە.

کاك سوارە، ڕێز دادەنێ بۆ ئەو ئینسانانەی کە لە پێناو سەربەستی گەلەکەیاندا گیان فیدایی دەکەن و دەبنە هۆی شەکاوەیی ئاڵای نەتەوەکەیان. شانازییان پێوە دەکا و پێی وایە مایەی سەربەرزی گەلن و ناوی پیرۆزی شەهیدیان لە سەر دادەنێ، ئەو کەسەش بە شەهید دەزانێ کە لە پێناو خاك و نیشتماندا سەری دادنێ.

شەهید لە ناو زۆربەی گەلانی ئەم سەرگردە زەوییە، شانازی پێدەکرێ و هەرکەسە لە ڕوانگەی خۆیڕا بۆی دەچێ و پێی هەڵدەڵێ. کاك سوارە، لە دێڕێكدا جوانترین تابلۆ بۆ شەهیدی نەتەوەکەی دەڕازێنێتەوە و دەنووسێ:

"لەشی خاوێنی شەهیدێك لە ناو سەنگەرا کەوتبوو و بـە خـوێنی پـاکی بەردی مەتەرێز نەخشابوو." ڕەنگە تابلۆی وا سرنجڕاکـــێش و جـــوان و پڕناوەڕۆك بە بیـری کەم کەسا هاتبێ.

کاك سـوارە، کـوڕە عەشیـرەت بـوو، تێکەڵاوی لەگـەڵ خەڵـکا زۆر بـوو، ڕەنگە هەر ئەو نزیکی لە خەڵـکە بووبێتـە هـۆی ئـەوە کـە دەرد و ئـێش و ژانی ئەم گەلە چەوساوە چاکتـر هەست پێبکا و بە زمانی ئەوان پەخشانی دەوڵەمەندی کۆمەڵی کوردەواری بڕازێنێتەوە و دەوڵەمەندتری بکا.

سوارە، باس لە هەر شتێك دەکا هەر دەڵێی بە سـەر خـۆی هـاتووە و لـە خۆی ڕووی داوە. ڕەنگە ڕەمزی سەرکەوتنی کاك سوارە هـەر لەمـەدابێ. لـە تاپۆیەکدا خـەمی کیـژێکی کـە دایکـی لـە پـەلاماریکی فرۆکـەی دوژمنـا لـە خوێنی خۆی گەوزیوە بەم شێوە دەردەبڕێ:

"دایکـی دوو جـار بـەرگی سـووری کردۆتـە بـەر، جارێـك کـە ئـەبوو بـە بووك و ئەهات بۆ کۆشـکی ڕەنگاوڕەنگی بـەخت و ئـەوین، ئـەو جارەی لـە زمان دایکییـەوە بیـستبوو، بـەڵام جاری دووهـەم خـۆی دیبـووی کـە دایکـی جلی سووری کردە بەر و بوو بە بووکی مردن."

تابلۆی لەمە جوانتـر بۆ دایك مردن ڕەنگە تاکوو ئێستا بە قەڵەمی کەم کـەس نەخـشابێ و نووسـرابێ. بـە خوێندنـەوەی ئـەم نووسـراوە بـە وەزن سـووك و قیمـەت گرانـە، ئـەو ڕاستییەمان بـۆ دەردەکـەوێ، کـە سـوارە، لـە لایـەك ڕێـز دادەنـێ بـۆ دایـك و لـە لایـەکی دیکەشـەوە، ئـەوەمان وە بیـر دەخاتەوە کە بەرەی ژنیش وەك پیاوان لە مەیدانی شەڕا و لـە سـەر خـاکی نیـشتمان خوێنییـان دەڕژێ و دوژمـنی پـێ سەرشـۆڕ دەکـەن. هـەروەها

مەیدانی خەبات بە هاوبەشی کردنی ئافرەتان بەربلاوتر دەکا و هەستی هاوبەشی و شۆڕشگێری لە ناو ژناندا گەشە پێدەدا.

کاك سوارە، لای وایە "ئینسان لە هەموو هەل و مەرجێکا مافی ژیانی هەیە و بە درێژایی مێژوو ژیاوە و لەبەر تۆفان و با و بۆران و بەفر و سەخڵەت و سەرما وەستاوە."

پاراستنی مافی ژیان کەند و کۆسپی زۆر پڕمەترسی و هەوراز و نشێوی لە پێشە و ماڵوێرانی و دەربەدەری بە دواوە و هەزاران مەترسی گەلیتر، بەڵام ڕەوڕەوەی مێژوو ڕاناوەستێ، ماندوو نەبوونی گەرەکە و دۆزینەوەی ڕێگا چارە.

کاك سوارە، ڕووناکبیرێکی شارەزایە لە سەر ڕووداوەکانی ناوخۆ و دەرەوە و لە هەمان کاتیشا لە بارەی ژیاندا لێکۆڵینەوەیەکی تێر و تەسەل دەکا و لە ئەنجاما دەنووسێ:

"تۆ ئەزانی تەنیا یەكجار بەزین، تەنیا یەكجار ترسان، کۆتێك ئەخاتە گەردنت کە هەرگیز لە دەستی ڕزگار نابی. بیر ئەکەیەوە سێ ڕێگا هەیە:

یەکەم سەرکەوتن و پڕ بە هەموو دەشت و دۆڵی چیا سەربەرزەکانت نەڕاندن:

ئەی خۆ بەختکارانی پێشوو، من سەرکەوتووم، من ڕۆڵەی حەڵاڵی ئێوە بووم. داری خێر و خۆشی و ئازادی بەری هێنا، دادگەری سەرکەوت!

دووهەم، کۆڵنەدان و مردن، کە خۆی چەشنێکی ترە لە سەرکەوتن.

سێهەم، بەزین و سەرشۆڕی."

کاك سواره، ساڵی ١٩٧٥ واته ساڵی هەرەسی شۆڕشی کوردستانی باشوور، لە لایەك دەرد و مەینەتی گەلی کورد بەیان دەکا و لە لایەکی تریشا دڕەندیی داگیرکەران، دەرحەق بەم گەلە بەشخوراوە لە قاو دەدا و بە پەخشانێکی تەواو سیاسی و کۆمەڵایەتی، ئەرکی نیشتمانپەروەری و ڕووناکبیری خۆی لە کەش و هەوایەکی نەگونجاودا، بە چاکترین شێوە گەڵاڵە دەکا، سنوور بۆ گەلی کورد دانانێ، ئەم لێقەوماویی و ئاوارە بوونەش، بە زیندوو بوونی گەلی کورد دەزانێ و لە ژێر سەردێری بژی! بژی! ئاوا دەنووسێ:

"خێوەتی سباتی مانگەشەو بە سەر دەشتی بێدەنگا هەڵدراوە، هەزاران خێوەتی شینکی بچووك لەم پەڕی دەشتەوە تا ئەوپەڕ ئەتگوت مۆڵی وشتری ماندوون و بۆ پشوودان یخ دراون. لە ژێر هەر خێوەتێکا چەند ئادەمیزاد ئەژین و لە دڵی هەر کامیاندا پەنگاوی بیرەوەرییەك شەپۆل ئەدا، شەپۆلی ڕەق، تۆڵە. لێرە هیچ سنوورێك بۆ جیاوازی نەماوەتەوە، تەنانەت گەڕەك و کۆڵان و ماڵ، دەردی هاوبەش، هەموویانی کردووە بە یەك گیان، تەنانەت بە یەك لەش."

کاك سواره، ئاوارە بوونی گەلی کورد بە دەسکەوتێکی ژیاری دەزانێ، بۆ ئیسپاتی ئەم بۆچوونە درێژە بە پەخشانەکەی دەدا و دەنووسێ:

"خوای گەورە هۆزێکی لەمێژینە و خانەدان، هەموو پیاوی مەردی مەیدان، هەموو ژنی پاك داوێن، سەرچاوەی ئەوین و ژیان، هەموو هەستیار و دەروون جوان، لێبڕاوە، لە ماڵ و زەوی تاراوە، ئەگرێ بگوترێ بێچارە یا ناوی بنێن ئاوارە!؟"

شەڕ دیاردەیەکی ناخۆش وماڵوێرانکەرە، بەڵام ئەوە داگیرکەرە کە شەڕ بە سەر گەلانی چەوساوە بەتایبەت بە سەر گەلی کوردی نەبەزا دادەسەپێنن، چونکە بە بیانووی شەڕ ئەوپەڕی بێبەزەیی یان دەرحەق بە ماڵ و منالّی خۆ بەختکارانی ڕێگای ئازادی ئەنجام دەدا و دەستیان لە هیچ چەشنە جنایەتێك نەگێڕاوەتەوە، بۆ ئەوەی ورەی ڕووناکبیران و خەباتکاران کز کەن. بەڵام ورەی پۆلاینی ڕێڕەوانی ڕێگای ئازادی و سەرچاوەی پشتیوانی لە بن نەهاتووی گەلی کورد نەخشە و پیلانی دوژمنی لە هەموو کاتێکا کردۆتە بلّقی سەرئاو و باسکی بە هێزی ڕۆڵەکانی بەهێزتر کردووە.

کاك سوارە، ئەنجامی بەرنامەکەی بە دژی شەڕ لە چەند دێڕێکا لە زمان دایکێکی کورد بەم شێوە ڕادەگەیەنێ:

"دەنگی لای لایەی دایك دێتە بەر گوێم و ئەڕۆم بۆ گەشتێك لە جیهانی جوانی شێعر و مۆسیقادا. شەپۆلی نەرمی دەنگی بەسۆز ئەمبا و ئەمگەیەنێتە جێگایەك کە ئیتر شەڕ نەبێ! کۆلارەی فڕۆکە گەرووی کەو باڕی چیا و کەڵەشێری بەیانی ئاوایی نەبەستێ."

کاك سوارە دەوری هونەرمەند لە ناو کۆمەڵا دەخاتە بەر باس و لێکۆڵینەوە، زۆر شارەزایانە بۆچوونی خۆی بەرامبەر بەم چینە دەردەبڕێ و بە نەسرێکی ڕەوان و جوان شی دەکاتەوە، بە لیزگەی وشە شیرنییەکانی نەسری کۆمەڵی کوردەواری دەڕازێنێتەوە و لە تاپۆیەکا سرنجی خوێنەرانی بەرنامەکەی بۆ پەخشانی دەوڵەمەندی کۆمەڵ ڕادەکێشێ:

"باسی هونەریش هەر یەك باسە، هەر باسی جوانی و شکۆیە، بەڵام هەرکەس بە چەشنێ بە تان و پۆی هونەرا ئەچێ و لە ڕوانگەی تایبەتی

خۆیەوە ئەڕوانێتە سەر جیهانی بژوێن و هەمیشە بەهاری هونەر. ئەڵێی هونەر کۆشکێکی بەرزە بە هەزار پەنجەرەوە کە هەرکام لەو پەنجەرانە بەرەو جیهانێکی جیاواز ئەکرێتەوە. جیهانێك بە جەنگەڵێکی کاتی پاییزەوە کە گەڵاڕێزان ڕووی تێکردووە و بە لوورەی هەر کزبایەك گەڵایەك بە سەمای مەرگەوە بەرەو زەوی شۆڕ ئەبێتەوە."

مەرگ بۆ هەموو بوونەوەرێك، تەنانەت گیا و گژیش ناخۆشە، بەڵام کاك سوارە بە کەلك وەرگرتن لە وشەی "سەما" کە تایبەتی کاتی خۆشحاڵی و زەماوەندە، وەرینی گەڵای وەرزی پاییزی، کە بەرەو نەمان دەکەوێتە سەرزەوی لە بیر دەباتەوە و بە وشەی "سەما" کە لە پێش مەرگە، مەرگ لە بیر ئینسان ئەباتەوە.

سوارە، شاعیر لەگەڵ خەڵکی ئاسایی دەخاتە بەر نیگایەکی تیژبینانە و دەنووسێ:

"شاعیر لەگەڵ خەڵکی ئاسایی تەنیا جیاوازی لەوەدا نیە کە جادووگەری بە دەسەڵاتی هەرێمی وتارە و ئەتوانێ بە تەڕدەستی و پسپۆڕی گەوهەری وشە بهۆنێتەوە، بەڵکوو گەورەترین جیاوازی ئەمەیە کە شاعیر بە هەستی تیژ و چاوی وردبینەوە زووتر هەست بە مەبەستی ژیان ئەکا و ئەزانێ کام کۆسپ و قۆرت و گرێ دێتە سەر ڕێگا. شاعیر نابێتە شاعیر تا لە پێش هەموو شتێکا نەبێتە کۆمەڵناس، نەبێتە نوێنگەی ئاواتی سبەینێی کۆمەڵ و مەکۆی زانیاری دوێنێی کۆمەڵ..."

کاك سوارە لەم چەند ڕستە کورتەدا دنیایەك تێبینی بەنرخ و گرینگ، وەك کۆمەڵناسێکی شارەزا و خاوەن بڕوا دەخاتە ڕوو، ئەرکی شاعیر زۆر بە گرینگ دەزانێ و لای وایە، شاعیر دەبێ خاوەنی ئەم تایبەتمەندانە بێ

کە ئاماژەی پێکردن، سەرەنجام ئەم ڕستە جوان و بەنرخەش پێشکێش بە بارەگای هونەر دەکا:

"هونەرمەند ئەندازیاری کۆشکی ئاواتی بەیانی گەلە."

مەسەلەی چینایەتی، قسە و باسێکی دوور و درێژی لە سەرە و ئێستاش نەبڕاوەتەوە و بنەبڕ نەبووە و ڕەنگە بەم زوانەش تۆوبڕ نەبێ.

کاك سوارە، کە باسی چینایەتی دەکا پیاو پێی وایە کوڕە ڕعێتە و زوڵم و زۆری دەورانی دەرەبەگایەتی بە چاوی خۆی دیوە و بە لەش هەستی پێکردووە. بۆ دەبڕینی ئەم هەستە چیرۆکێکی کورتی کوردی بە کوردییەکی پەتی و خۆماڵییانە ـ کە دەردەدڵی دایکێکی دێهاتییە بۆ کوڕەکەی ــ بە زمانێکی ساکار بەڵام پڕ نێوەرۆك و دڵتەزێن دەکاتە دیاری بۆ گوێگرانی بەرنامەکەی و تەکینەوەی خۆی لە خووخدەی دەرەبەگایەتی پێشان دەدا. دایکی کوڕە پوورە پیرۆزە و تاپۆکە ناوی "چاوەڕوانی"یە، بە یەکەوە سرنج دەدەینە بەشێك لە چیرۆکەکە:

"بەڵێ میرزا. ئاغا کردیە سەرمان کە بچێ بۆ دێی ئەوبەری ئەم کێوە و لەوێ هێلکە و مریشك بکڕێ بۆ میوانەکانی ئاغا. نەخۆش بوو. لەشی وەك برێشکەی سەر سێڵ لە چەقوچۆ دابوو. ددانی ددانی نەدەگرت: پێش ئەوە گزیری ئاغا بێتە سەرمان بە چەند لێفەی گەرم دامپۆشیبوو. تەندوورەکەشم بۆ نێڵ دابوو. نازانی ئەو ڕۆژە چ تۆف و سەرمایەك بوو. تفت هەڵاویشتبا لە حەوا دەیبەست. گزیری ئاغا هات و کوتی، ئەبێ زوو بڕوا و زوو بگەڕێتەوە. من کوتم، نەخۆشە و چەقوچۆیەتی، ناتوانێ بچێ. گزیری ئاغا کوتی، چارە نیە، فەرمانی ئاغایە، میوانی هەیە. من لەبەری

پاڕامەوە، داوێنم بادا، بە سەر دەست و پێیدا کـەوتم، وەرینـەگرت. بـەم حاڵەوە هەستا ڕۆیشت. لالایيم گاتێ، پووزەوانەکانی دڕابوون، کاڵەی شڕی لەپێ دابوو. کاتێ گەیشتە سەر ئەم پردەی بەڕماڵی خۆمان ئیتر لەبەر چاوم گوم بوو.

کڕێوە بە باوە ئەیهێنا و ئەبوو بە دیوارێکی سپی و بەرچاوی ڕێبواری ئەگرت. ئەو ڕۆژە دە زستانی بە سەراهاتووە و من چاوم لەم ئاسۆیەیە کەی ئەگەڕێتەوە. دڵنیام ئەگەڕێتەوە. ئەو منی خۆش دەوێ. دایکی پیر و لێقەوماوی خۆی خۆش ئەوێ.

پوورە پیرۆز بێدەنگ بوو و من گریانم پێ بچووك بوو".

دوایین دێڕی کاك سوارە لە بەرامبەر ئەم دایکە بێ ئەنوا و دڵ بریندارەدا ئەمە بوو. "بڵێی لەم کۆشکانەش، ڕۆژێك خۆرەتاو نەتۆرێ؟!."

بە پێی ئەم نووسراوە، کاك سوارە، سەرەڕای سوننەتشـکێنی دژی چینایەتی بووە و دەتوانین بێژین، هاندەر و ڕێنوێنێکی چاك بووە لەم بوارەدا. دیارە هیچ شتێك بە بێزەحمەت و تێکۆشان نالوێ.

کاك سوارە، لە تاپۆیەکی دیکەدا پێداگرە لە سەر کار و جووڵانەوە و دەنووسێ:

"تەنیا یەك شتە کە هەمیشە تازەیە، کار، کار کە جگە لە ژیان مانایەکی تری نیە. ژیانی بێکار وەك ڕۆژی بێ بەیان، وەك قەسیدەی بێ تەغەززول، وەك هەمیشە لە جێگایەکە مانەوە وەهایە!"

هەرچەند ئەم دیمەنە بەڕواڵەت ئاساییە و لە وانەیە ڕۆژێ چەندین جار لەگەڵی ڕووبەڕوو بینەوە، کە چی هەستی پێناکەین و تەنیا ئەوانەی

دوور دەڕوانن ئەم جیاوازییە هەست پێدەکەن. بێگۆمان سوارە، یەکێکە لەو کەسانە و هەڵکەوتووی سەردەمی خۆیەتی و بەگوێرەی بارودۆخی کۆمەڵایەتی، سیاسی، ئابووری و فەرهەنگی ئەو سەردەمەی نووسیوە.

تەنز دیاردەیەکی شارستانییە و نووسەرانی بەناوبانگی وەك: چێخۆف، ئاناتۆل فرانس، ئارت بوخواڵد، عەزیز نەسین، لەم مەیدانەدا قەڵەمیان کەوتۆتە گەڕ و بە نووسینی تەنزی سیاسی و کۆمەڵایەتی زوڵم و زۆرداری زاڵمان و ملهوڕانیان لە قاو داوە. زۆر مەبەست لە دڵی کۆمەڵا هەیە کە بە ئاشکرا ناگونجێ دەری بڕی، بەڵام لە قالبی تەنز تا ڕادەیەك دەردەخرێ و کۆمەڵ وەریدەگرێ، دەنگۆی لێدەکەوێتەوە و زۆر زوو جێی خۆی دەکاتەوە.

بەڵام بەداخەوە، تەنز لە نێو کۆمەڵگای کوردەواریدا، چاك نەکەوتۆتە گەڕ و کەمکەس ئاوڕی وێداوە. کاك سوارە، لە بەرنامەیەکی تاپۆ و بوومەلێڵدا، بە کورتی ئاماژە بە تەنز و چەشنەکانی دەکا:

"تەنز، بە چەشنە نووسینێك ئەکوترێ کە لەودا مەبەستی کۆمەڵایەتی، بە شێوەیەکی گاڵتەچیانە دەر ئەخرێ. لە ڕاستیا نووسینی جیددی و ئاسایی لەگەڵ شێوەی تەنزا هەر یەك باری کۆمەڵایەتییان هەیە، بەڵام لە شێوەی تەنزا لە قەشمەری و گەپ و گاڵتە کەڵك وەرئەگیرێ بۆ ئەوەی لە تاڵایی دەربڕینی ڕاستەقینە کەم کاتەوە. تەنز چەشن و جۆری زۆرە و دەتوانین تەنزی کۆمەڵایەتی و سیاسی ناو بەرین.

تەنزنووس لە هەمووشتێك بۆ نواندنی مەبەستی خۆی کەڵك وەردەگرێ. لە زمانی پەلەوەرەوە، لە زمانی پرسۆنێل و قارەمانی ئەوتۆوە کە لە ناو ئوستوورە و ئەفسانەکانا هەن قسە ئەکا."

سواره، هەر وەك لە زانستەكانی دیكەدا شارەزا و خاوەن بیر و ڕایە، لای وایە تەنزیش زانستێكە و گەشە پێدانی بۆ كۆمەڵگای كورد پێویستە. بەیەكەوە سرنج دەدەینە تەنزێكی كوردی بە ناوی:

"لە گورگی برسییەوە پێشكەش بۆ بەرانیدا بەستەی بەڕێز!"

"پێش هەموو شتێك لە خودای مەزن ئەپاڕێمەوە كە ژیانی درێژت بكاتە نسیب. بێگومان لەم مانگە موبارەكەدا زمانم بە ڕۆژووە و لە گوناه ئەوەندە دوورم كە باپیرە گەورەم لە ڕشتنی خوێنی كوڕی یەعقووب دوور بوو." گورگ چاكوخۆشی لەگەڵ بەران دەكا و دەڵێ:

"بەڕاست كاك بەران چۆنی؟ چاكی شوكر؟ پێم بڵێ بزانم خەوت چۆنە؟ دوێشەو باش خەوتی، یام گۆڵەبۆری خوێنتاڵی ئیسكگران هەر بە دەوری گەلەخانەكەتاندا هەڵسووڕا و حەپەی هات. ئەم خۆ شیرین كردن و كلكە سووتەی سەگیشم بە لاوە زۆر شوورەییە كە بۆ پاروەوە نانێك ئەیكا. جا ئەگەر ئێمە بە یەكەوە باش بوایەین ئادەمیزاد چۆن ئەیتوانی ئەم چەرمەسەرییەمان بە سەر بێنێ؟!

بڕوانە گاجووت بەم هەموو زلییە بە ئۆحەیەكی جووتیار وەك مێو و ڕۆن لە سەر خەتی جووت ئەگەڕێتەوە. كاتێكیش لە گێرەیان كرد، دەمبێنی ئەكەن، نەكا دەم بۆ دەنكە گەنمێك بەرێ كە بە ڕەنجی شان و پیلی ئەو هاتۆتە بەرهەم. دڵی بەمە خۆشە كە یەكەم گیاندارێكە كە یارمەتی خێڵی ئادەمیزادی داوە. تكایە لە زمانی منەوە بەم گایە بڵێ نەیبیستووە كە ئادەمیزاد لە ناو خۆیانا ئەڵێن:"جووت بەندەی باش ئەو كەسەیە كە گای لاواز بێ و سەگی قەڵەو!" ئەگەر مانای ئەم قسەیەشی لێ پرسی هەر لە زمان منەوە پێی بڵێ كە گا ئەبێ زۆر كار بكا. بوورە و بەیار

و چرگەن و جارە فریزو دەر بهێنێ، تا ئەو لاواز بێ و سفرەی ئادەمیزاد برازێتەوە، سەگیش کە جگە لە پاسەوانی کارێکی لە دەس نایە ئەبێ تێر و تەسەل بێ تا بتوانێ قازانج و سوودی ئادەمیزاد باشتر بپارێزێ. ئەمە پێی دەڵێن:"کار بەنانەزگی."

کاك سوارە، لەم تەنزەدا، مەتەڵ و کایەی منالانە و زۆڵم و زۆری ئادەمیزادی لە گیانداران، بە ڕوانینێکی تیژبینانە وە بیر خوێنەر هێناوەتەوە:

"دایە مەمدە بە گورگی، گورگ ددانی تیژە، تۆبەی گورگ مەرگە" بەڵێ گورگ ددانی تیژە، بەلام بەم ددانە تیژانەوە نیوەی ئادەمیزادی نەوسنی تێرنەخۆر، خوێنخۆر نیە، گورگ گۆشتخۆرە، بەلام ئادەمیزاد گۆشت ئەخوا، گژ و گیا ئەخوا، میوە ئەخوا... تۆ هیچ درەندەیەك ئەناسی کە قەسابی دانابێ؟"

کاك سوارە، لە زۆربەی تاپۆکانیدا، باسێکی کۆمەلایەتی دەخاتە بەر باس و لێکۆڵینەوە و دەرد و مەینەتی کۆمەڵگای کوردەواری، ڕاستەوخۆ یان لە سەر بنەمای ڕووداوێکی کۆمەلایەتی دەکاتە بەرنامەیەکی سەربەخۆ و سرنجڕاکێش، ئەوەندە بە تام و چێژ ڕووداوەکان دەخولقێنێ، پیاو پێی وایە بە سەرخۆی هاتووە. لە هەمان کاتیشا چارەسەری گرفتەکان بۆ خوێنەر دیاری دەکا.

"ئەسکەندەر شاخی هەیە" چیرۆکێکی سەربەخۆیە و لەودا باسی پیاوێکی تەمەن سی ساڵەی ڕێكوپێك و مات و مەلوول و خەمبار دەکا. لە سەرەتاوە ڕواڵەتی پیاوەکە دەگێرێتەوە: لە پاشان لە زمان کابراوەکە باسی خەم ئەکا، ئەنووسێ:

کوتم: "باسی خەم ئەکەی. لات وانیە ئەگەر بیدرکێنی خەمەکەت لە سەر سووك بیٚ؟"

کوتی:"نەزیلەی ئەسکەندەر و شاخێتی." کوتم:"نەمبیستووه" کوتی: "ئەڵێن ئەسکەندەر شاخی هەبوو. هەر سەرتاشێك سەری ئەتاشی بەم ڕازەی ئەزانی؛ بەڵام هەموویان بە دەستووری ئەسکەندەر ئەکوژران. تا یەکێك لەو سەرتاشانە کە خزمی سەربڕی ئەسکەندەر بوو بەرەڵا کرا. سەرتاش بە نهێنی ئەژیا و نەشیئەتوانی ڕازی ئەسکەندەر بدرکێنیٚ، تا تووشی نەخۆشی هات. حەکیمان پێیان کوت، تۆ ڕازێکت هەیە و لە دڵتا بۆتە گریٚ. ئەگەر ڕازەکە دەرخەی ڕزگار ئەبی. سەرتاش ناچار چووە قامیشەڵانێکەوە و لەویٚ چەند جار لە ژێر لێوەوە کوتی: "ئەسکەندەرشاخی هەیە."

با، ئەم دەنگەی کرد بە گەرووی زەل و قامیشەکانا. هەر کات "با" ئەهات یا هەرکات زەلێکی ئەو قامیشەڵانە ئەکرا بە بلوێر و بلوێزژەن فووی پیا ئەکرد، ئەم دەنگە لە گەرووی قامیشەکان هەڵدەستا: "ئەسکەندەر شاخی هەیە!"

ئەم نەزیلە پڕە لە مەبەست و وشە و ڕستەی جوان، کە هەرکام لە وانە پێویستی بە لێکدانەوەیەکی تێر و تەسەل هەیە. بەڵام زۆر بە کورتی ئاماژەیەك بە مەبەستی نەزیلەکە دەکەم.

لەم نەزیلەدا، ئەوەمان بۆ دەردەکەویٚ، کە ئادەمیزاد، ئەگەر نەتوانیٚ بە ئازادی بیر بکاتەوە، تووشی ئەم چەشنە نارەحەتییانە دەبیٚ و هەزاران گیر و گرفت و کەند و کۆسپی تر. هەروەها دوا کە توویی لە هەموو بوارەکانی ژیاندا. چونکە ئادەمیزاد بە ئازادی لە دایك بووە و دەبیٚ بە

ئازادیش بیر بکاتەوە. بنەمای هەموو پێشکەوتنێک ئازادییە، ئازادییە هۆی پێشکەوتنی، ئابووری، سیاسی، کۆمەڵایەتی و گەشە کردنی هونەر بە هەموو چەشنەکانییەوە پێک دێنێ.

کاک سوارە، یەکێکە لەو ڕووناکبیرانەی کە بە تەواوی ئاگادارە لە سەر شێوەی ژیانی دانیشتوانی ئاوایی. کۆڕ و کۆبوونەوەکان، گیروگرفتی ڕۆژانە، چۆنیەتی دیوەخانی ئاغا، فەقیری و دەسکورتی و بێ ئەنوایی قەرەکان، گزیری و زۆر شتی تر بە زمانێکی شیرین و پەتی دەگێڕێتەوە و لە دیوە خانی "ئاغا"وە دەست پێدەکا:

"شەویان شوورەیی کردبوو بە قسەی پڕ و پووچ. هەندێ کوتبوویان کە بەیانی ڕاوی قەل و مراوی و پۆڕ خۆشە و هەندێک لایەنگری ڕاوی کەروێشک بوون. سەری شەو هەندێ لە ڕەشاییەکان یا لە سەرمای ماڵەکەیان ڕایانکردبوو یا لە بۆڵەی خێزانیان لەبەر نەکڕینی کەل و پەل و لێنەکردنی زمهەڕی زستان و کەوتوویی مناڵەکەیان، لە ماڵ تاراندبوونی و ڕوویان کردبووە دیوەخانی ئاغا یا گزیر دەنگی دابوون بەیانی بەفری سەربانی ئاغا بماڵن و هاتبوون بڵێن وەروەرەیان نیە یا بپاڕێنەوە کە بەیانی ئەچن بۆ شار و مناڵەکەیان ئەبەن بۆ دەرمانگا."

بە خوێندنەوەی ئەم چەند دێڕە، لە لایەک لایەنگری، کاک سوارەمان بۆ دەردەکەوێ لە چینی هەژار و لە لایەکیش لە قاودانی زوڵم و زۆری چینی دەرەبەگ کە بەڕاستی ژیانیان لە کۆمەڵگای کوردەواری کردبووە ژان و کەس نەیدەوێرا لە بەرامبەریاندا بڵێ لەل. بۆ جیاوازی ئەم دوو چینە سرنج بدەنە دیمەنی زستان و خولقێنەری کاک سوارە:

"پاش ماوەیەك دێ دامرکابوو. دەنگی لوورەی گورگ و وەڕەی سەگ تێکەڵ لوورەی بای ساردی زستان ببوو کە بەفری لە کۆڵانەکان ڕائەپێچا و ئەیکرد بە گەردەلوول و چاڵ و قووڵی تێك ئەکردوە، سەرما وەك گیانی مردووی سەرگەردان خشکەی ئەکرد بۆ کەلێن و قوژبنی ناو ماڵەکانی ئاوایی، بەڵام لە دیوەخانی ئاغا کڵپەی سۆبە بە قەڵاشکاری وشك، لەشی پیاوی خاو ئەکردەوە و مزگێنی خەوێکی خۆشی پێوە بوو."

لە شوێنێکی ترا دەنووسێ:" ئەگەر جووتیار بۆخۆی بچێنێ و بۆخۆی بدروێتەوە، دەرەبەگ کوا کوشکی چەند قاتی بۆ بەرز ئەبێتەوە؟"

کاك سوارە، سەنگەر بە ڕەمزی قەڵای هەرمانی گەل دەزانێ و هەر جارەی بە شێوەیەك دەیکاتە نێوئاخنی تاپۆکانی و جوانترین نەسر و پەخشانی کوردیان پێ دەڕازێنێتەوە و ئەدەبیاتی دەوڵەمەندی کوردیان پێ دەوڵەمەندتر دەکا.

هەروەها تۆرەمەی گەلەکەی لە بەرامبەر چەکی ماڵوێرانکەری دوژمندا وە خەبەر دێنێ و بە گڕ جەللادەکەیدا دەباتەوە.

مەبەستی لەم کارە، لە لایەك ورە و هێز وەبەرنانە و لە لایەکیش دڕەندیی دوژمنی بۆ شی دەکاتەوە. لە تاپۆیەکدا بە ناوی شەڕگە دەنووسێ:

"سێ ڕۆژە کە سووری ئیسرافیلی شەڕ لێدراوە، ئەمڕۆ ئاگر لە هەموو ڕۆژێك بەتینتر بوو. وەك بڵێسەیەك کە بەربێتە پووش و پەڵاش ئەیتەنییەوە و ئەهاتە پێشەوە. ئەتکوت ماری سوجەی سوورە و گەرمای هاوین وڕووژاندوویەتی، لوورەی مەرگ بێ وچان ئەهات،

گـەرووی تینــووی تــۆپ و ڕەشــاش خــوێنی گەشــی لاوەکــانی قــوم قــوم ئەخواردەوە، بەڵام سوکنایی نەدەهات، لەو سەنگەرەدا کە مـنی تێـدا بـووم. دوو لەشــی بێگیــان درێــژ ببــوون. یــەکیان دەســتی گرتبــوو بــە زامــی سەرسـینەیەوە و بـە دەرد و ئێـشەوە گیـانی دەرچووبوو. ئـەوی تریـان کـە تازە مووی ڕیش و سمێڵی بۆر کردبوو، بە دەم بزەیەکەوە هەناسـەی دوایـی هەڵکێشابوو."

هەموو کـەس پێـی وایـە کـە دوو لایـەنی شـەڕ، زۆر لێـك دوورن و هـیچ هاوبەشێکیان لە نێوان‌دا نیە، بەڵام کاك سوارە، لەم تەشبیهە جوانـەدا، دژی ئەم بۆچوونە بە شێوەیەکی عالـمانە بەیان دەکا:

"مردن وەك دەوارێکی زل، سپای ئێمە و ئـەوانی داپۆشـی. مـردن تـەنیا شتێك بوو کە لە نێوانمانا جیاوازی نەبوو. هەردووك‌لامان لێی ئەترساین و هەردووك لاشمان بۆی ئەچووین، لەپڕ بیـرم کـردەوە ئەگـەر وەك لـە سـەر مردن پێکهاتووین و بڕوامان بۆتە یەك، بۆ ژیان وەها بوایەین، ئێـستە ئـەم لاوە دوژمنە کە لە سەنگەری منا کوژراوە و ئەم هەواڵەی من کە وردەیـەك لێرەوبەر گیانی دەرچوو، زیندوو بوون و ئیستە لە جیاتی شـەڕ و کوشـتار، من باسی تۆم بـۆ ئـەم لاوە ئـەکرد کـە ئـەکرا دۆسـت بـێ و دوژمـن نـەبێ و ئەویش بێگومان باسێکی هەبوو کە بۆ منی بگێڕێتەوە سەبارەت بە دایکـی چاوەڕوانی، سەبارەت بە نیگای سڵ و ڕەوەکی چاوێکی کارمامزی."

ئـا لێـرەدا بۆمـان دەردەکـەوێ کـە کـاك سـوارە، شـەڕی پـێ کردەوەیـەکی ناحەزە. هەرچەند داگیـرکەران، نەتەوەکانی بەشخوراو بـە دەسپێکی شـەڕ دەزانن، بەڵام ئەوە دوژمنی نەتەوەکانی چەوساوەن کـە بـۆ مـانی خۆیـان و شاردنەوەی ڕاستییەکان گێرەشێوێنی دەکەن و شەڕ ساز دەکەن.

کاك سواره، بۆ ئاگاداری کۆمەڵ لە هۆکارەکانی شەڕ، لەگەڵ شەڕکەرێکی پیـرا ئەکەوێتە ئاخاوتن و بەم شێوە مەبەستەکە دەخاتـە بـەر تۆژینـەوە و دەنووسێ:

"هـەموو کـەس خـەریکی دۆزینـەوەی ئـەم پرسـیارەیە، کـە بـۆ چ شـەڕ ئەکا؟ بۆچی ئەکوژرێ؟ بەڵام هیچ کەس دەریناخا. شەڕکەرێکی پیـر لەبەر خۆیەوە ئەڵێ:

"شەڕ بۆ ئـازادی، مـردن بـۆ ژیـان!" لـە ئـەنجاما ئـەڵێ: "بـەڵام لـە شـەڕ ناخۆشتــر ئەمەیـە کـە تەسـلیم بـوون و سـەر شـۆڕ کردنمـان پـێ نـاخۆش نەبێ."

بەڕاسـتی ئـەم هـەمووە تەشـبیهە جوانانـە هەریەکـەی پـەڕاوێکن کـە ئەکرێ سەدان لاپەڕەیان لە سەر بنووسـرێ و جـوانی و هونـەری شـاراوەیان بخرێتە بەرچاو.

کاك سوارە، بە ڕاگەیاندنی ئەم مەبەسـتە ئـەوەمان بـۆ ڕوون دەکاتـەوە، کە پێویستە شەڕکەری نێو سـەنگەریش، ئـەوە تێبگـا کـە شـەڕ یـانی چـی و لەبەر چی بەشەڕ دێ. پێشکەوتوویی هەموو گەلێك پێوەنـدی ڕاسـتەوخۆی هەیــە لەگــەڵ ئاســتی تێگەیــشتوویی جەماوەرەکــەی. ئــەوەش ئــەرکی ڕووناکبیــرانە، لێرەدایـە کـە بۆمـان دەردەکـەوێ کـە ڕوونـاکبیر ئـەرکێکی قورس و گرینگی لە سەر شانە و دەرکی بەرەی نەخوێندوار دەباتـە سـەر و کۆمەڵــگای پــێ بەختــەوەر دەکــا، ڕووناکبیــری ئــەوتۆ دەبێتــە هــۆی سەرکەوتوویی و ڕزگار بوونی گەلەکەی و ناوی بۆ هەمیشە زیندووییە.

پـێم وایـە کـاك سـوارە، لـەم بـوارەدا ڕچـەی شـکاندووە و سـەبارەت بـە ئـەرکی خـۆی کەمتەرخــەمی نـەکردوە و لـە هـەمان کاتـا خەڵــکیش بـە

سەرچاوەیەکی لە بن نەهاتووی پشتیوانی ڕووناکبیـر دەزانـێ و پێـی وایـە پێوەندی و یـەك گـرتنی ئـەم دوو توێـژە دەبێتـە هـۆی بەختـەوەری ژیـانی مرۆڤـ.

کاك سوارە، ڕووناکبیـرێکی دڵ فرەوانە و هونەرمەنـدی کـورد و غـەیرە کوردی لا بەڕێزە. لە تاپۆیەکا، باسـی ئـەم هونەرمەندانـە دەکا و دەڵێ کـێ ئەتوانێ بڵێ "بێتهۆڤین" و "باخ" و "فردەوسی" و "عـەلی بەردەشـانی" و "بـوو عـەلی سـینا" و "ئێدیسـۆن" مـردوون؟! لـە پاشـان دێتـە سـەر ژیـانی هونەرمەنـد و پەخـشانێکی جـوان و هونەرمەندانـە بـە "هونەرمەنـدان" تەرخان دەکا بە ناوی گۆران و سێحری بەیان:

"هونـەرمەند دوو ژیانی هەیە. ژیانێك لەو کاتەدا کە زینـدووە و وەك خەڵکیتر هەناسە ئەکێشێ، ئەبزوێ و لە نـاو کۆمـەڵا دێـت و دەچێت. بـە کورتی ژیانێك کە ژیانی لەشە و ژیانی لەش سنوورێکی هەیە و پـاش ئـەوە گەیشتە سنوور ئەبڕێتەوە و بەڕواڵەت مەرگی بەسـەرا دێـت. بـەڵام لێـرەدا هونەرمەنـد و هـەموو ئـەو کەسانە کـە بـە چەشـنێ کاریـان کردۆتـە سـەر کۆمـەڵ و شـوێنەواری باشـیان لـە پـاش بـەجێماوە، لـە خەڵـکی ئاسـایی و عادەتی جیا ئەبنەوە. مەرگ تەنیا دەستی تاڵانی ئەگاتە لەشیان و گیانیـان لـە دەسـدرێژی مـردن بـەرزترە. ژیـانی پـاش مردنـی لـەش ژیـانێکی هـەتا هەتاییـە و هونەرمەنـد تـا کۆمـەڵ هەیـە و تـا شـوێنەواری جـوان و بـاش ڕێزی هەیە، ئەژی."

هەڵبـەت نـاتوانم بڵـێم کـە هـەموو لایەنـە بـەهێز و پێزەکـانی تاپۆوبوومەلێڵم بـاس کـردووە، بـەڵام بـە قـەولی کـاك سـوارە، کـە لـە باسـی گۆراندا دەبێژێ:"ناتوانین بەڵێن بـدەین کـە هـەموو جوانییـەکانی شـێعری

گۆرانمان باس کردووە، مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی، شاعیری هەرە گەورەی فارس لێرەدا ئەگاتە فریامان و بە جوانترین شێوە دەسکورتییان ئەشارێتەوە. مەولانا ئەڵێ:

آب دريا گر كني در كوزه اي
چند گنجد قسمت يك روزه اي
آب دريا را گرنتوان چشيد هم به
قدر تشنگي بايد چشيد

بەڵام ئەگەرچی ناتوانین هەموو ئاوی دەریا هەڵمژین، لانیکەم بە ئەندازەی تینوویەتی ئەبێ بخوێنەوە."

کاك سوارە، مریدی گۆرانە و ڕێز و حورمەتێکی تایبەتی بۆ دادەنێ و پێنج بەرنامەی لە سەر ئەم شاعیرە مەزنە نووسیوە و بە وردی باسی کردووە و لێرەدا تەنیا بە هێنانەوەی چەند وێنە و نموونەیەك لە بۆچوونەکانی لە سەر مامۆستا گۆران ئەم باسە کۆتایی پێ دێنم.

"گۆران جگە لە دەسەڵاتی هەرە زۆر و هەستی ناسکی لە شێعردا خاوەنی پلە و پایەیەکی تایبەتە کە لە شاعیرانی تری جیا ئەکاتەوە. گۆران دەسپێکەر و دامەزرێنەری شێوەیەکی نوێیە کە پاش خۆی بۆتە ڕێبازی شاعیران و ئەتوانین بڵێین قافڵەسالاری کاروانی شێعری نوێی کوردی مامۆستا "گۆران"ە بەڵام کاتێ گۆران بوو بە ڕێبواری ئەو ڕێگایە، ڕێگای شوێنی پێی کەسێکی تری بە سەرەوە دیار نەبوو."

کاك سوارە، تەنیا شاعیر و ئەدیب نیە و لە سەر "زمان"یش خاوەن ڕا و شارەزایە و لە بەرنامەیەکی تاپۆ و بوومەلێڵدا بە تێر و تەسەلی باسی زاراوەکانی زمانی کوردی دەکا و جیاوازی ئەم زاراوانە، لە ناوچە جۆربەجۆرەکان شی دەکاتەوە و دەنووسێ:

"کـورد، چـوار زاراوەی گـەورەی هەیـە. کرمـانجی ژووروو، کرمـانجی خواردوو، گۆرانی، کرماشانی.

١ـ کرمـانجی ژووروو، زاراوەی کوردەکـانی تورکیـە و ئەرمەنـستانی شووڕەوی و کوردەکانی سووریەیە، شیمالی کوردستانی عێراق و کوردەکانی غـەربی زریـەی بـچووکی ڕەزاییـە و کوردەکـانی قووچـان و کوردەکـانی دەماوەندیش بە کرمانجی ژووروو ئەدوێن.

٢ـ کرمانجی خواروو، زاراوی کوردەکانی جنـووبی کوردسـتانی عێـراق و کوردەکانی غەرب و شیمالی غەربی ئێرانە، هەڵبەت لە غـەرب، کرماشـان و دەورووبەری لـێ جیا ئەبێتەوە کە ئەوان خۆیان ئەکەونە سـەر زاراوەیـەکی تر بە ناوی کرماشانی و لە "شیمالی غەرب"یش دەوروپشتی ڕەزاییـەی لـێ جیا ئەبێتەوە کە ئەوانیش کوتمان بە زاراوەی کرمـانجی ژوروو، یـا شـیمالی قسە ئەکەن.

٣ـ کرماشانی، کە خەڵکی کرماشان و سەرپێڵزەهـاو و قەسـری شیـرین و ئێلات و خێلات دەوروپشتی ئەو شارانە بەم زاراوە قسە ئەکەن.

٤ـ گۆرانی، ئـەم زاراوە زۆر لـە فارسـی کـۆن نزیکـە و گـۆڕانی بـە سـەرا نەهاتووە. لەبەر ئەمە هەندێ ئـەڵێن کـە ڕەنگـە ئـەو زاراوە کـوردی نـەبێ. ئەمە هەڵەیەکی گەورەیە و گۆرانی بێ گومان کوردییـە، بـەڵام کوردییـەکی کۆن و نزیك لە کوردی مادی. تۆفیق وەهبی لە بەشکردنەکـــەی خۆیـــا نـاوێکی لـە زاراوەی گـۆرانی نـەبردووە و بـۆ مـن دەرکـەوتووە کـە چـۆن لێکۆڵـەر و کـورد ناسـێکی وەك وەهـبی بـەم بـێ دەربەسـتییە بـە سـەر ئـەم مەبەستەدا تێپەڕیوە؟

زاراوەی گۆرانی بە زاراوەی"هەورامی"یش ئەناسرێ، واتە زۆر کەس لەباتی زاراوەی گۆرانی ئەڵێن زاراوەی هەورامی. لە کاتێکا هەورامی لکێکە لە گۆرانی، بەڵام لەبەر ئەمە لە ئێران و عێراقا ئەو کەسانە کە بە گۆرانی ئەدوێن، زیاتریان لکی هەورامین. ئەم ناونانە باو بووە. کەمایەتی وەك: سیامە سووری و ڕۆژبەیانی و زەنگەنەش هەر لە سەر هەورامی ناو ئەبرێن، هەڵبەت ئەمە لە باری زانستی زمانناسی و تەنانەت کۆمەڵناسی کوردیشەوە هەڵەیە، بەشێکی زۆر لە "سیامەسووری" یەکان ئێستە لە ئەفغانستان ئەژین و بە گۆرانی ئەدوێن.

هەر وەك دەزانن کاك سوارە بە گەنجی واتە لە تەمەنی ٣٨ساڵیدا ماڵاوایی لە هونەر و ئەدەبیات کرد و مەرگ مەودای نەدا زیاتر لەوە گەنجی ئەدەبیات گەشە پێ بدا. بە ڕاستی خەساریکی گەورە وە ئەدەبیاتی کوردی کەوت و کەلێنێکی پڕ نەبۆوەی لە دوای خۆی بەجێ هێشت. لەم سەردەمەدا، سێ ئەدیب و شاعیر گەنجی زانکۆدیتوو واتە، سوراە، چاوە و عەلی حەسەنیانی ڕێبازێکی نوێیان گەڵاڵە کردووە و وەك سێکوچکە و بناغەدارێژی ئەم ڕێبازە ناسراون. بەداخەوە بە مەرگی کاك سوارە، ئەم شێوازە، نەگەیشتە هەوارگەی ئاوات.

خوێندەواری گەنجی شارەزای وەك سوارە، لەم سەردەمەدا زۆر کەم بوون، بەڵام سوارە، لە ماوەیەکی کورتا، بەم شێوە نووسینە و بە قەڵەمی سێحراوی خۆی لە هەموو بواریكدا لێکۆڵینەوەی ئەنجام دا و بیر و فامی هۆگرانی وێژەی کوردی بۆ مشوورخۆری لە سەر داب و نەریتی گەلەکەی تیژ کرد و بوو بە قافڵەسالار لەم ڕێگایەدا.

کاك سواره، له سهر شێعری کوردی لێکۆڵینەوەیەکی تێروتەسەلی هەیە، بەلاّم تەنیا ئاماژە بە دابەش کردنەکەی دەکەێن کە پێی وایە شێعری کوردی لەم چوار فۆڕم و قالبە پێك هاتووە:

١ـ شێعری وتاری یا بەبت ٢ـ شێعری هیجایی ٣ـ شێعری عەرووزی ٤ـ شێعری نوێ.

سواره تاپۆیەکی تایبەت داوە بە بەیت و لە سەر ئەم گەنجینە سەربەمۆرە دەنووسێ: "شێعری وتاری" یا "بەیت" بە لای منەوە گەنجێکی هێژا و سامانێکی گەورەی زەوق و چێشکەی هۆزەکەمانە. هەر لە بەر ئەمەیە کە "باسیل نیکتین" و "خاچاتوور ئەبوویان" شاعیری ئەرمەنی ئەڵێن:"فۆلکلۆری کوردی ئەوەندە پڕ و بەرز و خێرومەندە کە هۆزەکانی تری هاوسێی کوردیش کەڵکیان لێوەرگرتووە و کەوتوونەتە ژێر تەئسیرەوە."

ئەم کوردناسانە ڕاست ئەکەن، بۆ نموونە بەیتی "خەج و سیامەند" کە "هۆهانس شیراز" شاعیری ئەرمەنی کردوویە بە شێعر، تەنانەت ئەوەندە ناوەڕۆکی بەیتەکەی بە خۆماڵی زانیوە کە سیامەندی کردووە بە ئەرمەنی و بەم چەشنە بەهرەیەکی لە فۆلکلۆری کوردی کردووە بە نسیبی هۆزی ئەرمەنی.

بەیت شاکارێکی گەورەی کوردییە و زۆرتر باسی ڕووداوە مێژوویییەکانی کورد ئەکا و تاکوو ئێستا پشتاوپشت هاتووە و سینەی پڕ لە گەنجی بەیتبێژەکان، ئەم گەنجە سەر بە مۆرەیان لە

فـەوتان پاراسـتووە و گرینگـی ئـەم بەیتانـە زیـاتر لـە کـاتی لێکۆڵینـەوەدا دەردەکەوێ.

کاك سوارە، یەکێکە لەو ڕووناکبیـرانەی کە سەبارەت بە گرینگی بـەیت بـە تێـر و تەسـەلی دواوە و شـی کردوونـەوە، تەنانـەت بیـروڕای زانایـانی لاوەکیشی بە شاهید هێناوەتەوە:

وێژەناسێکی گەورەی شووڕەوی، بەیت لە بەرزییا ئەخاتە پاڵ شانامەی فیـردەوسی و بە یەکێك لە سێ شوێنەواری گەورەی خۆرهەڵاتی ناو ئەبا.

دەتـوانم بڵـێم کـە تاپۆبوومـەلێڵ دەکـرێ وەك سەرچـاوەیەکی ئـەدەبی کەڵکی لێوەربگیـرێ، چونکە زۆربەی باسە ئەدەبییەکانی لە خـۆی گرتـووە و لێکۆڵینەوەی لە سەر ئەنجام داون.

کاك سوارە، لە چەند تاپۆیەکدا باسـی وەزنـی "عـەرووزی" و "وەزنـی بەیتی" دەخاتە بەر باس و لێکۆڵینەوە، تاقمێك لە گوێکرانی بەرنامەکەی، پێیـان وایـە سـوارە دژی شـێوەی عەرووزییـە و ئـەم شاعیـرە بەناوبانگانـە وەك: نـالی، خـانی، بێکـەس، پیـرەمێرد، وەفـایی، بـە نموونـە دێننـەوە: کە"بۆچ ئێمـە لامـان وایـە شـێعری کـوردی ئـەبێ بگەڕێتـەوە سـەر شـێعری بەیتی کە شێوەیەکی سەرەتاییـیە و ناتوانـێ واتـەی قـووڵی شاعیـرانە لـە خۆیا جێ بکاتەوە؟".

کاك سوارە، لە وڵامدا بەم شێوە بۆچوونی خۆی دەردەبڕێ و دەنووسێ:

"عەرزتان ئەکەین کە ئێمە بە هیچ بارێ دژی شێوەی عـەرووزی نـین، تەنیا ئەوە نەبێ کە تایبەتییەکانی ئـەو شـێوە و چەشـنی پەیـدا بـوونی لـە وێژەی کوردییا ئەکەین و ئـەڵێین کـە شـێوەی عـەرووزی لەپێـشا نـەبووە و کاتێ هاتە ناو وێژەی کوردییەوە کـە زیـاتر لـە هـەزار سـاڵ بـوو لـە وێـژەی

هاوسێکانی کوردا جێگیر ببوو. لە ڕاستییا داخوازو نیازی کۆمەڵ نەبوو کە ئەو وێژەیەی کرد بە باو. بەڵکوو پێتەویستی کەمایەتییەکی ئەشراف و ئاریستۆکرات وەك دەرەبەگی زل و چینەکانی تری حەساوە و تێروتەسەل بوو کە نیازی بە وێژەیەکی دوور لە تێگەیشتنی چەوساوەکان بوو بۆ خەڵەتاندنیان و گێژ کردنیان. ئەمە ئیتر وەك ڕۆژ ڕووناکە کە "بەیت" ی خەڵك بوو و خەڵك لێی تێئەگەیشت، بە گوێ لێ بوونی ئەگریا یا پێئەکەنی، یا هان ئەدرا و ئەبزووت؛ لە کاتێکا کە بە شێعری مینیاتۆری و پڕ پێچ و ڕازاوەی عەرووزی کە باسی واتەیەکی بەرزتر لە وزەی دەسکورتی فامی ئەوانی ئەکرد هەر تەقەی سەریان ئەهات و زاریان تاك ئەبوو وەك وێردێکی جادووکارانە ببیستن. شاعیری عەرووزی ئەیگوت:

بۆ لە سەر چەشمەیی چەشم نەچکێ قەترەیی خوێن

وشەکان هەموو فارسین، جگە لە "بۆ" و "لە" کە دوو "قەید"ی بچووکن.

کاك سوارە، لە درێژەی باسەکەیدا دەنووسێ:

"شاعیران ناچار بوون سەر و گوێی وشە بشکێنن و لە قالبی داڕژاروی عەرووزا جێگای بکەنەوە. لەبەر ئەمەیە کە ئەڵێن "د ر تـنـگـنـا ي قـافـيـه خو رشيـد خر شو د" ئەگونجێ ئەمەش کە ئەڵێن "يجوز للشا عرما لايجوز لغره" هەر لە بەر ناچار بوونی شاعیر بێ لە پەیڕەوی کردنی عەرووز، کە وەها بوو کورد بۆچ وێژەی خۆی بخاتە چوارچێوەیەیکی داتاشراوی دەستی گەلێکی ترەوە، کە زۆر تەسك و تەنگ و بڕستبڕە. ئایا کەس هەیە کە قەدی وەك موو و بەژنی وەك چنار و چاوی وەك ئەستێرە و برژانگی وەك شیر و بڕۆی وەك کەوان و زولفی

وەك زرێــی پــێ جــوان بــێ؟ ئــاخۆ ئەگــەر ئافرەتێــك بــەم شــكڵ و سەروسیمایەوە بێتە خەونی كەسێك لێی ناترسێ؟

"حاجی قادر" لە غەزەلێكا ئەڵێ:

پێم خۆشە غەزەل فەڕشی قودوومی عوقەلابێ

نەك بێتوو لەبەر كەن جوهەلا لەفز و مەعانی

كاك سوارە دەڵێ:

"لەگــەڵ ئەوەشــا كــە "حــاجی" بەلامــەوە بــەڕێزە، ناچــارم بپرســم "جوهەلا كێن؟ ئەو كەسانەی كە دەرەبەگ ڕێگای خوێندنی لێ بەستوون؟ ئەو كەسانەی كە تێناگەن لەم هەموو پێچ و قەمچە كە شاعیــران ئەیــدەن بــە شــێعرەكانیان... ئــاخۆ ئەمانــە جوهــەلان؟! ئایــا دانــەری بــەیتی "سەیدەوان" كە شان لە شانی "ئۆتێللۆ" و "هامێلت" ئەدا جاهیلە؟".

كاك سوارە، لە سەر غەزەلێكی حاجی قادر كە باسی دەهان و میان دەكا دەنووسێ: "دەهــان" و "میــان" كــوردی نــین و ئافرەتێــك كــە "دەهــان" و "میــان"ی دیــار نــەبێ، یــەك لەبــەر بــچووكی و یــەك لەبــەر بــاریكی، جوانییەكەی لە كوێ دایە؟ بە لای منەوە ئەمە نەخۆشییە... "ئاهۆ" یەكە وێژەی كوردی گرتوویە و ئەبێ تێبكۆشین لەوە ڕزگاری كەین. گۆران ئەڵێ: ئەی قژ زەرد، ئەی بەژن و باڵا كەڵەگەت.

زۆر ساكار و زۆر جوان و نزیك لە لێكدانەوەی زۆربە و قسەی ڕۆژانــەی خەڵك.

كاك سوارە زیاتر لە سەر باسی عــەرووز دەڕوا و لــە نووســراوەیەكی تــرا دەڵێ: "بێگومان بیستووتانە كە ئەڵێن فلانە شاعیــر یا فیسارە هونەرمەنــد خاوەنی مەكتەبێكی تایبەتە و ڕێگا و شــوێنێكی تایبــەتی خــۆی لــە هونــەرا

دۆزیوەتەوە. دۆزینەوەی ڕێگا و شوێنی تایبەت یانی چی؟ مەگەر هونەر بۆ نواندنی جوانی و دەرخستنی دزێوی نیە؟ هەموو هونەرمەندێك ئەبێ کاری ئەمە بێ و هەرکەس ئەمە کاری بوو، هونەرمەندە و لەگەڵ هونەرمەندی ترا نیە. بەڵێ وەهایە، هونەرمەند پردێك هەڵئەبەستێ لە نێوان کۆمەڵ و ڕاستەقینەدا و ئەیەوێ ئەم دووانە بە یەکەوە پەیوەند بداو بە یەکیان بگەیەنێ. واتە کاری ئەمەیە کە کۆمەڵ تێبگەیەنێ کە ڕاستەقینەی دەور و پشتی چیە؟ ژیان بە چ بارێکا کەوتووە؟ بەڵام ئاخۆ هەموو ئەندازیارێك وەك یەك پرد دروست ئەکەن؟ کە وەها بوو ئەبوایە پردەکانی تەواوی جیهان یەك چەشن بوایەن. کەچی ئێمە ئەبینین کە پردێك لە ئاسن و بتۆنە و ئەویتر لە قوڕ و قسڵە، سێهەمیان لە دار و پەردووە، یەکێك ڕاستە، یەك کەوانییە، یەك زۆر لە ڕووبارە کە بەرزترە و یەکێك نەوییە. هەرکام لەمانە بۆ ئامانجێك لەبەر چاو گیراون. جێگای وا هەیە هاتوچۆی زۆر بە سەرا نیە، باری قورسی بەسەرا ناڕوا. ئەگەر لە دار و پەردووش بێ، قەیدی نیە. یەکێك لە ناو شارە و جگە لەمەی کە پردە، مەکۆی خەڵکە و جێگای گەشتی ئێوارانە، ئەبێ جوان بێ، با دراوێکی زۆریش بۆ ڕازاندنەوەی بدرێ. یەکێك کە وا نیە، چونکە ئەندازیارە کە بە گوێرەی لێکدانەوەی ڕەقی و نەرمی خاکەکە، وای باش زانیوە کە کەوانی دروست بکا و زۆری بۆ نەیەت. شاعیریش وەهایە. هەر کام چەشنێ ئەدوێ. گاهێ بە حەماسە، کاتێ بە وشەی نەرمی دڵدارانە، دەمێ بە ڕازاندنەوەی تەبیعەت و ژیان، تەنانەت گاهێ بە توانج و تەوس!! هەموو ئەم کارانەش بۆیە ئەکا خەڵك تێبگەیەنێ. لە ڕاستییا شێوەی هونەری هونەرمەند بۆ کورت کردنەوەی نێوان خەڵك و ڕاستەقینەیە.

ئەڵێن حافز خاوەنی شێوەیەکی تایبەتە، هەروەها سەعدی، شکسپێر، هومێڕ، فیردەوسی، گۆران، لئیۆناردۆ دواوێنچی، موتزاڕت، پیکاسۆ و زۆر هونەرمەندی تر. ئەوانە کە پاڵیان داوە بە لووتکەی بەرزی ناو و نیشانەوە لە هونەرا لاسایی کەرەوەی خەڵکی تر نەبوون. لە تەواوی شێعری شاعیرانی کوردییا بگەڕێی، زۆرتر لە چەند شاعیرت دەس ناکەوێ کە لاسایی کەسیان نەکردبێتەوە و خەڵك کەوتبێتە شوێن شێوەی ئەوان. ئێمە لە شێعری کوردییا چەند شێوەی دیار و تایبەتیمان هەیە. شێوەی بەیتی، شێوەی هیجایی، شێوەی عەرووزی، شێوەی نوێ. لەو ناوەدا تەنیا شێوەی عەرووزییە کە پاش پاکران و ئامادە بوون بە هۆی گەلانی ترەوە گەیشتۆتە دەستی ئێمەو ئەگەر ماڵی خەڵك‌خۆر نەبین، ناتوانین بە خۆماڵی بدەینە قەڵەم. کە وەها بێ هەر لە پایەوە بە لای منەوە شاعیری عەرووزی شاعیر نیە، چونکە جگە لەوە کە کەوتۆتە شوێن شێوەی شاعیرێکی تر، شاعیرەکەی پێشووش کورد نەبووە. کورد نەبووە یانی چی؟ یانی لە باری ژیان و خەم و خۆشی و مێژوو و خوو و ڕەوشت و خواست و ویستی کورد نەشارەزا بووە. بەم چەشنە شاعیری عەرووزی هەرگیز نەیتوانیوە پردێك هەڵبەستێ لە نێوان کۆمەڵ و ڕاستەقینەدا. چونکە ڕاستەقینەی وڵاتی سەرسەوزی کورد و ئابووری تایبەتی ئەم وڵاتە ئەوە نیە کە شاعیری عەرووزی باسی ئەکا، من ئەڵێم بە هیچ بارێك بە شێوەی عەرووزی ناکرێ باسی ڕاستەقینەی ژیانی کوردەواری بکرێ، ئەبینین کە شاعیری وەك پیرەمێرد و نالی ئەم کارەیان کردووە و باشیش سەرکەوتوون، بەڵام شێوەی نوێ باشتری ئەکا، هەراوترە، دەست و پێی شاعیر بە کۆت و زەنجیری "مفاعلاتن و مفتعلن" نابەستێ.

هــەر وەك لــە پێــشا ڕامگەیانــد، کــاك ســوارە، تاپۆوبوومــەلێڵی لــە سـەروبەندێك دا نووسـیوە کە کـەم کـەس دەیـوێرا لـەم بـوارە بـدا، لـە بـەر ئـەوەی ئـەم بەرنامـەیـە لـە ئێـران بـڵاو دەبـۆوە، هەلومـەرجی ئـەو کاتـە دەرفەتی ئەوەی پێ نەداوە کە بە تەسەلی باسی شاعیـرانی مـەزنی کوردی ئێران، وەك مامۆستا هێمن و هەژار بکا و بە گەلیان بناسێنێ.

سوارە لە درێژەی باسەکەیدا ئاوا بە وردی دەدوێ:

" ئەگەر دۆزینەوەی ڕێگای تایبـەت نیـشانەی گـەورەیی و سـەربەخۆیی شاعیـر بێ، بۆ گەلیش وەهایە. واتـە ئەگـەر نەتەوەیـەکیش ڕێگـا و شـوێنی وێژەیی تایبەتی خۆی هەبوو و دەستی بۆ هاوسێکانی درێژ نەکرد تـا وێـژە و هونەریان لێ بخوازێتەوە، ئەم گەلە لە وێژەدا سەربەخۆ و مەزنە.

قسەی دواییم ئەمەیە کە دڵم ئەسووتێ لـە سـەر کانیـاوێکی خورۆشـان کە لە ژێر نووری بەفری کۆن دێتە خوارەوە دانیشم و بـەردەمم دەشـتێکی خەملێوی بە شەستپەڕ و شەوبۆ و شلێرە بـێ و داوێنـی چیای ئـەو بـەرم وەك نـۆ بـووك تـارای سووری داری ئەرخـەوانی بـە سـەرداداب‌ێ و مـن لـەم حاڵەدا ناچار بم بیـر لە دەشتێکی قاقڕی ڕەمڵین بکەمـەوە کـە "قـەیس"ە شتێی تێدا وێل بوو. ئەوە من و ئێوەش نازانم!"

تاپۆوبوومەلێڵ، لە ماوەیەکی کورتدا لـە نێـو ڕووناکبیــرانا لایـەنگری پەیـدا کـرد و بـوو بـە مەیـدانێ ڕەخنـە و ئـاڵوگۆڕی بیـر و ڕا دەربـڕین. گوێگرێــك ئــەم پرســیارە ئاراســتەی نووســەری بەرنامــەی تــاپۆ ئــەکا و ئەنووسێ:

"جیهان و کەون لە گۆڕاندایە بەتایبەت بە پێی گۆڕانی جیهان خواست و ویستی ئادەمیزادیش ئـەگۆڕێ و کاروبـاری کۆمەڵایـەتی و ئـەوەی وا پێـی

ئـەکوترێ زانیـاری کۆمـەڵ و کۆمەڵناسـی لەگـەڵ چـەرخ و خـولی جیهانـا ئەگۆڕێ. واتە ئەو شتە کە ئەمڕۆ باوە و کۆمەڵ نیازی پێـی هەیـە، بـەیانی کـۆن ئـەبێ و لـە ڕیـزی نیـاز و پێداویـستەکانی گـەل و کۆمـەڵ ئەخرێتـە کەنارەوە و شتێکی تـازە جێگـای ئەگرێتـەوە. ئـەم گۆڕانـە وەنـەبێ هـەر لـە هونەرا بێتە پێش، بەڵکوو لـە هـەموو بـارولانێکی ژیـانی ئینسانیـشا خـۆی ئەنوێنی. دوێنـێ کابرای فیلسووف و فیزیكزان کاتـێ هەسـتی کـرد کـە لـە گـەرماوەدا سـەنگایی هەمووشـت کـەم ئەبێتـەوە، بـە لەشـی ڕووت لـە گەرماوەکە هاتەدەر و سەرخۆشانە نەڕانی:"دۆزیمـەوە... دۆزیمـەوە!" پـاش ئەو زانایەکی تر لە ژێر دارە سێوێکا دانیشتبوو، سێوێکی گەیشتوو لـە لقـی دارەکـە بـۆوە و کەوتـە سـەر کۆشـی. بیـری کـردەوە لـە لکـی دارەکـەوە تـا سەرزەوی فەزایەکی بەتاڵە و لە دارەکە بەرەو سەرووتریش بەتاڵە و جگـە لە هەوا هیچی تـری تێدانیـە. کـە وەهایـە بـۆچ ئـەو سـێوە بـۆ فـەزای ژوور ناچێ و ئەکەوێتە سەر زەوی؟ بە بیـر کردنـەوە بـۆی دەرکـەوت کـە ئـەبێ کێشەوێك لەم زوییەدا هەبێ وا هەر شتێك لە بەرزاییەکەوە بـەری دەیـەوە ئەکەوێتـە سـەر زەوی و لـەو ڕۆژەوە کـە "نیۆتـۆن" ئـەم ڕازەی دۆزییـەوە یاسای کێـشەری گـشتی واتـە قـانوونی جازیبـەی عـموومی پەیـدا بـوو. ئـەو ڕۆژانە بۆ ئادەمیزاد زۆر بـە بایـەخ بـوون و پێداویـستی ئـادەمیزاد بـوو کـە سەر لەم ڕازە دەربێنێ. بـەڵام ئـەمڕۆ هـەموو منـاڵێکی پـۆلی ناوەنـدی ئـەم کەشفە زانستییە گرینگانە ئەزانێ، کە وەهایە هەموو شت لە گۆڕاندایـە و هەموو شت پاش ماوەیەك کۆن ئەبێ و جێگای خۆی ئەدا بە شـتێکی نـوێ. ئەی لەبەر چی باسی کۆن و نوێ لە شێعردا نابڕێتـەوە؟ بـۆچ بـەم شـێوەیە کە شێوەی باوی ڕۆژگاری ئێمەیە ئەڵێن شێوەی نوێ؟ جا چ نەقاشـی بـێ،

چ پەیکەرەسازی، چ وێژە؟ ئاخۆ باشتر نیە ئەم شەڕی کۆن و نوێیە ببڕێتەوە، وەك لە زانستگا بڕاوەتەوە؟

کاك سوارە، وڵامی ئەم گوێگرە لە تاپۆیەکدا بەم چەشنە دەداتەوە:

" لە زانستا تاقیکاری هەوێنی بنەڕەتییە و هەموو شت لە سەر ئەو بناغە دائەمەزرێ. واتە زانا ناچارە ئەسڵە زانستییە کۆنەکانی قوبووڵ بێ و بە پێی ئەوان بجووڵێتەوە. یەکەم کەسێ کە بەرد و ئەستی دۆزییەوە، بناغەی دانا بۆ دۆزینەوەی ئاگر و ئاگر بوو بە بناغەیەك بۆ زۆر شتی زانستی کە ئەمڕۆ هەیە. بەڵام بناغەی هونەر لە سەر عاتیفە دائەمەزرێ و ئەشزانین کە عاتیفەی هەموو کەس چەشنێك نیە."

کاك سوارە، ئەڵێ:"لە کاتێکا هونەر ئەگۆڕێ و لە پایەشەوە ئەگۆڕێ. دوێنێ هونەری شێعر و وێژەوانی بۆ پێهەڵکوتنی ئەمیر و پایەبەرزان و بەدەسەڵاتان بوو تا شاعیر بەخشش و سیلەیەك کە بە گوێنی شێعرە کە وەری ئەگرێ خۆی بە خێوکات، بەڵام ئەمڕۆ بۆتە چەکێك کە ئەکرێ سێدارەیەکی بۆ خنکاندنی دوژمن لێ ساز بکەی. ئیتر شێعری پێهەڵکوتن باوی نەماوە. لەبەر ئەمە ئەڵێن شێعری کۆن و شێعری نوێ، بەڵام بە لای منەوە ئەگەر شاعیرێك بتوانێ لە قالبی عەرووزیشا واتە و مەفهوومێکی ئەمڕۆیی دەربڕێ، شێعرەکەی نوێیە و کۆنی قالب نابێتە کۆنی شێعرەکەی.

کاك سوارە، شارەزای زۆربەی زانستەکانە و یەکێك لەم زانستانە، شانۆگەرییە. هەرچەند ئەم مەسەلە لەو سەردەمەدا کەمتر باسی لێکراوە، بەڵام سوارە بە لێکدانەوەیەکی وردبینانە بایەخی شانۆگەری و پێتەویستی

ئەم هونـەرەمان بـۆ شـی دەکاتـەوە و لەگـەڵ زانـستی ئـەمڕۆ لەبـەر یـەکیان ڕادەنێ.

پێشینەی تێئاتر و شانۆگەریمان کـە چـۆن و لـە کەیـەوە لـە نێـو کۆمـەڵا پەیـدا بـووە و بـە کـوێ گەیـشتووە و لـە نێـو کۆمـەڵی کـوردا ئـەم هونـەرە ئەمڕۆ لە چ پلەیەکدایە، بـۆ شـی دەکاتـەوە: "شـانۆگەری لەگـەڵ نووسـینی نومایـشنامە جیاوازییـان لـە بـاری زەمانـەوە هەیـە، واتـە پـێش ئـەوە کـە نووسین و خـەت هەبێ، شانۆگەری و نیشاندانی مەبەستێکی کۆمەڵایەتی یا ئایینی بـە چەشـنێکی نزیـك لـە تێئـاتری ئـەمڕۆ هـەبووە و ئـەم نیـشاندانە دەگەڕێتـەوە بـۆ هـۆی هونـەری جادووکارانـە کـە کوتمـان دایکـی هـەموو هونـەرێکی ئـەمڕۆ بـووە و هـەر بەشـێکی هونـەر کـە بیگـری لـە ئاکـامی پـەرەگرتنی ئـەو شـێوە جادووکارانـەی هونـەری پێـشوودا پەیـدا بـووە. تەنانەت پەیکەرە دروست کردن و ئارشیتێکتی و تێئاتری ئەمڕۆ."

کاك سوارە، پێی وایە ئادەمیزادی بەروو، کە شکڵی دڕەنـدە یـا مـاری لـە قوڕ و بە وێنەیەکی سەرەتایی دروست کردووە، ئەمـە پەیکـەرە سـاز کـردن بووە. بۆ تێئاتر و شانۆگەریش بەم پرسیارە دەست پێدەکا:

"ئەپرسـین تێئـاتر چیە؟ ئـاخۆ تـەنیا بـۆ تەفـەننون و سـەرگەرم کـردن پەیدا بووە و بەهرەیەکی کۆمەڵایەتی نیە و بـە نـاوی پێتەویـستێکی ژیـان خۆی نەنواندووە؟ وەڵام ئەمەیـە تێئـاتر یـانی نواندنـەوەی ئـەو ڕاسـتەقینە کۆمەڵایەتییانە کە ئامبازی ژیانی مـرۆڤن و بـە چەشـنێکی هونەرمەندانـە واتە بە هێزی عاتیفە و بـە هـۆی جووڵـە و قـسە و حاڵەتـەوە و بـە کەڵـك وەرگـرتن لـە وێنەسـازی بـۆ تەبیعـەتێ کـە داسـتانی ڕووداوە تێئاترییەکـەی تێدا هەڵکەوتووە.

تئاتر بۆ ئادەمیزادی بەروو، شتێکی خەریككەری تەفـەننونی نـەبووە، بەڵـکوو بەشـێکی پێتەویـستی ژیـانی ئـەو بـووە، کـە وەهـابوو بـەهرەی کۆمەڵایـەتی هـەبووە. ئـادەمیزاد ئەگـەر ویـستبێتێ خـۆی سـاز بکـا لەگـەڵ دوژمنێکا شەڕ بکا لە پێشا بۆ ئەو کارە تەمرینی کردووە.

تاقمـێ لـە خێڵەکـە بـوون بـە دوژمـن و تـاقمێکی تـر ویـستوویانە ئـەو دوژمنانە کە بەڕواڵەت کراون بە دوژمن، بشکێنێ و لە ناویان بەرێ. ئەمـە خۆی بۆتە مایەیەك بـۆ شـانۆگەری بـێ ئـەوە پییەسـێك "نۆمایـشنامە" لـە کارا بێ.

لــە ســەرەتای ســەدەی شەشــەمی پــێش لــە دایــك بــوونی عیــسادا، نومایـشنامەی نووسـراو لـە نـاو یۆناییـنەکانا پەیدا بـووە... سـروودی ئـاگر "نیایشی ئەهورامەزدا" لە ئێرانی کۆنا، سروودی ڕێز گرتنی خـوای شـەڕاب دیونیـسووس لـە جەژنـە ئایینییـەکانا، سـروودی قوربـانی کردنـی ئاسـك، ئەمانــە هــەموو لــەو ســروودە تراژدیکــە ئایینییانــەن... "ئــی بــیس" گەورەترین تراژیدیـنووسـی ئـایینی ناوەڕاسـتی سـەدەی شەشـەمی بـەر لـە مـیلاد کـە ئـاڵوگۆڕێکی لـەو چەشـنە نومایـشنامە ئایینییانـەدا پێکهێنـا و دیالۆگی هێنا ناو سروودەکانەوە."

کاك سوارە، لە پاشان دەڵێ:

" ئاخۆ ئەم چەشنە شانۆگەرییە زۆر لـە بەیتـە کوردییـەکان ناچـێ کـە هەنـدێکیان بـە قـسە و پەخـشان بـوو و بڕێکیـان بـە شـێعر و هەڵبەسـت؟ بەیتخوان لە کاتی خوێندنـەوەی پەخـشانەکەدا هـەوڵی ئـەدا بیـری گـوێگر ئامادە بکا بـۆ پەردەیـەکی تـر لـە بەیتـە نومایـشنامەکە و ئـەمجارە دەسـتی ئەکرد بە خوێندنەوەی بەشە هەڵبەستەکە."

کـاك سـواره، ئـەم نموونـەی لەبـەر بایخـدار بـوونی بەیتـە کوردییـەکان هێنـاوه و پێـی وایـە شـان لـە شـانی نومایـشنامەکانی سـەرەتای سـەدەی شەشەمی پێش لە دایك بوونی عیسا دەدەن و لە ئاخریدا دەنووسێ:

" بەداخەوه لە ناو کوردا تا ئەم دوایییانــە نومایـشنامە نەنووســراوه، بــەڵام شــانۆگەری هــەبووه، زۆرتــری یارییــەکانی کوردســتان کــە بەگــەل ئـەکرێن، چەشـنە نومایـشنامەیەکن. یـەکێك لەوانـە "میـرمیـرێن"ه کـە نومایشنامەیەکی کومێدییە و بۆ ڕەخنەگرتن و قەشمەری کردن بـە زۆردار ساز ئـەکرێ. هـۆی ئەمـە کـە بـۆچ لـە نـاو کـوردا نومایـشنامە نەنووسـراوه ئاشکرایە و لێدوانی ناوێ."

کـاك سـواره، تـاپۆ و بوومــەلێڵی کردۆتــە هەمبانــە بۆرینــە و هــەموو بابــەتێکی تێــدا جــێ کردۆتــەوه، وەك ئــەدەبیات، شــێعر و شاعیــری، هونەرمەندایەتی، تـەنز، زاراوەکـانی زمـانی کـوردی، مەسـەلەی چینایەتی، ژیـانی نێـو کۆمـەڵی کـوردەواری، سیاسـەت، ئـەوین و جوانییـەکانی، بـەیت، شانۆ و نومایشنامە و ... لە تاپۆیەکدا بە ناوی "ڕاسپێری هونەر" بـە تێـر و تەسەلی لە سەر ئەو باسە دەنووسێ:

" زۆر کــەس لــە خــۆی ئەپرســێ کــە ئایــا هونــەر وێنــەی زانــست ، پێتەویستی ژیانی ئادەمیزداه، یام نە، ئایا هونەر لـە کۆمـەڵا چ نەخـشتێکی بە دەستە و ڕاسپێـری چیە؟ ئاخۆ هونەر بۆ ئامادەمیزاد لەو شـتانەیە کـە ئەگەر نەبێ زیان ئەگەیەنێ بەمرۆڤایەتی؟

لــە زۆر کــەسمان بیــستووه کــە بــۆ نموونــە "هونــەری شاعیــری" بێ بایەخ ئەدەنە قەڵەم و تەنانەت تاقمێکیش هـەن کـە شێعر و شاعیـری بـە ڕاگـر و گنخێنـەر و خنکێنـەری کۆمـەڵ ئـەزانن، ئەوانـە بـێ ئـەوه بیـر

بکەنــەوە کــە هونــەر و زانــست دوو لفەدوانــەی کۆشــشی مێــشك و ئــاوەزی ئــادەمیزادن، لانــی لایــەنگری زانــست ئــەگرن و ئــەڵێن زۆر خــوو بــە هونــەر گرتن و زۆر پەرژانە سەر هونەر ڕێگای بەرەو پێش چوونی زانست ئەگریێ، لــە کاتێکــا ئەگــەر مێــژووی خــەباتی ئــادەمیزاد لــە هــەوەڵی پەیــدا بــوونی کۆمــەڵی "کــلان"یــەوە تــا ئــەمڕۆ بــزانن هــەرگیز بروایــان وەهــا نابــێ کــە هەیە."

کاك سوارە، لە درێژەی ئەم باسەدا چەند نموونەیەك دەخاتە بـە چاوی خوێنەر:

"ئــادەمیزاد جیــاوازی هــەرە گــەورەی لەگــەڵ گیانــداری تــرا ئەوەیــە کــە بەدیهێنەری هونەرە، هونەر هەمیشە لە درێژایی مێژووی ژیانی ئادەمیزاد چرایەك بـووە بـۆ ڕۆشـن کردنـەوەی بـەر پێـی زانـست، هونـەر پردێکـە لـە واقعیتــەوە هەڵبەســتراوە بــۆ حەقیقــەت. تەنانــەت ئــایین و ئوســتوورەی "مـــا و ر ا الـطـبـيـعـــه" بەرهــەمی پەنجــەی یــەزدانی و خوڵقێنــەری هونەرن."

کاك سوارە، ئەفسانەکانی باوی ناو کۆمــەڵی کــوردەواریش بــە بەرهــەم و داهــاتێکی زەوقــی ئــادەمیزاد دەزانــێ کــە لــە ڕاســتەقینە بــێ بــەهرە نیــە. "قالیچەی باڵدار"، "چـەکمەی خـۆش ئـاژۆ"، "دراکۆڤـان" (dracovlan)، "کلاوی سەخری جن"، "هــەڵفڕین و تــەنوورەی دێــو"، "چــەرخ و فەلــەکی پیــرەژن"، هــەموو نوێنــەری هەڵپــەی بێوچــانی هونــەرن بــۆ دۆزینــەوەی ڕێگای زاڵ بوون بە سەر فەزا و ئاسمانا و دەرچوون لـە کێـشەر و پێوەنـدی خاك، بەتایبەت "چەرخ و فەلەکی پیـرەژن" تەواو باری سەنعات و زانـستی

تێیا بەهێزە، ئێستە وا باشە هەر کام لە سێ وشەی "چەرخ" و "فەلك" و "پیرەژن" ورد بینەوە، تا دەرکەوێ کە ئیستعارە و ئیماژ و سەمبول سازی چ کارێکی کردووە.

چەرخ لە مێژە بە نیشانەی بزووتن و حەرەکە ئیستعارەیەکە بۆ زانستی مکانیکی و فیزیکی چەرخی چالاو کە بە کوردی پێی ئەڵێن کۆل و بیر، هەڵبەت کۆل بە تەنیا بە کەرەسەی بووزوو تەنینیش ئەڵێن، چەرخی چالاو ڕەنگە یەکەم دەزگایەکی سنعاتی بووبێ کە بە شەر کردوویە بە خزمەتکاری خۆی، تەنانەت ئێستەش لە هونەری نەقاشییا لە سەبکی "ئەمپرسیۆنیسم"ەوە تا شێوە نوێیەکان "چەرخ" بە ئێستعارە و سەمبۆل دانراوە بۆ سەنعەت، کە وا بوو "چەرخ" واتە و مەفهوومێکی ئێستعارەییە بۆ زانستی میکانیکی، "فەلەك" واتە ئاسمان ئەو فەزا بەرینەیە کە ئادەمیزادی سەرزەوی ئەلکێنێ بە ئەستێرە گەشەکانەوە و بیری هەستیارانەی بەشەر هان ئەدا بۆ پشکنین و سەردەرهێنان و زانستی کورتە و وزەی فڕینی بیر و خەیاڵی زۆر و بەربلاوە، بیر ئەکاتەوە کە چەند سەیر ئەبوو بیتوانیایە بە چەرخێك واتە کەرەسەیەکی میکانیکی بە سەر ئەم ڕێبازە بێ گرێ و گۆڵەی فەلەکەدا باڵ بگرێتەوە. شاعیرێکی ئێرانی ئەڵێ:

"شنیدستم کە هر کوکب جهانی است
جداگانە زمین و آسمانی است"

کاك سوارە، لە درێژەی باسەکەیدا دەنووسێ:

"بـەڵام بـزانین "پیــرەژن" لـەم کارەسـاتەدا نەخـشی چـیە؟ پیــرەژن ڕەمــزی ئـادەمیزادێکی پــڕ تاقیکـاری و سـارد و گـەرم چێـشتووە و ئــەم ئادەمیزادە ئەشێ کە ڕێبواری سەفەرێکی پڕ مەترسی بێ.

هۆیەکی تریش کە پیـرەژن بۆ ئەم گەشـتی فەزایـە لەبـەر چـاو گیــراوە کـە پیــرەژن لـە ئـابووری کۆمــەڵا پێکهێنــەری بەرهــەم و داهاتێـك نیــە و ئەگەریش لە ناو بچێ و بێ سەر و شوێن بڕوا زیانێـك لـە کۆمـەڵ ناکـەوێ، هەر ئەو ئاواتەیە کە لە پێشا هونەر نوێنەری بوو ئێستە لەم چەرخەدا کە ئێمە تیا ئەژین لە چەشـنی ئـاواتێکی ئەفسانەیی دەرچـوو و بۆتـە کـارێکی زانستی. فەزا بە هەموو ڕەمز و ڕازێکییـەوە کەوتۆتـە بـەر تیـشکی زانـست، بـەڵێ هــەر وەك لــە هەوەڵــەوە کوتمــان زانــست و هونــەر دوولفەدووانــەی تێکۆشانی گیـان و ئـاوەزی ئـادەمیزادن و نـەوەك هونـەر هـەر تـەنیا ڕێگـای بەرەو پێش چوونی زانست ناگرێ، بەڵکوو ئەو ڕێگایە کە بەتەمومـژو تـۆز و خۆڵ داپۆشراوە ڕوون ئەکاتەوە."

لــە وڵاتــی ئێمــە بەتایبــەت لــەنێو کۆمــەڵی کوردەوارییــا، مــاڵ وێرانــی، دەربەدەری، هەتیوباری، داب ونەریتی ناحەز و کۆن، دەنگۆی جـەماوەر لـە سەر ڕووداوی بچووك لەنێو ئاوایی، زۆربەی شوێنەکانی بە یـەك گەیـشتنی خەڵــك دەگرێتــەوە. خــودا نــەکا یــەکێك شــتێکی لــێ بقــەومێ، وەك قیلـی کەوای سپی پێوەی دەنووسێ و هێندەیتر بـارگرانی دەخاتـە ئەسـتۆی. زۆر ڕووداو هــەن کــە بەڕواڵــەت ئاســایین، بــەڵام هونەرمەنــدی شــارەزای نێــو کۆمەڵ، لەم ڕووداوە سادانەش کەلك وەردەگرێ.

کاك سوارە، یەکێك لەو کەسانەیە کە سەرەڕای شارەزاییـــەکی زۆر لـــە سەر ژیانی کۆمەڵـگاکەی خۆی، خوڵقێنـەرێکی لێوەشاوە و ڕووناکبیــرێکی

زاڵه به سەر وشەی ڕەسەن و فۆلكلۆری كوردیدا، كۆمـــــەڵی كـــــوردەواری، یەكێكه لەو گەلانەی كه بۆ چارەڕەشی و لێقەوماوی قافڵەسالارە. هـەروەك مامۆستا هەژار دەڵێ:

مەڕوانــە كـەساس و لێو بەبـارم، نەكەمـم

بەرزم لە هـەژارییـا، چیای سـەر بـە تەمم

هـەر كـەس لـە سـەرێـكەوە خــودا پێداوە

من خاوەنی شەشدانگی كوڵ و دەرد و خەمم

كاك سواره، به قەڵەمه سیحراوییەكەی، بۆ بـەیانی ژیـانی كۆمەڵـگاكەی لــە نەزیلــە و نێوونیتكــە و ئەفـسانەش كــەلك وەردەگــرێ و بــە زمــانێكی پوخت و پاراو و ڕەسەن له تاپۆیەكدا باسی كەسێك دەكا به ناوی "گەوەره شێت". گەوەر بۆ شێت بووە و خەڵك چۆنی باس دەكەن، جێگای سرنجه و با بزانین هونەرمەند بەم قەڵەمه جوانــەی خــۆی چ هونــەرێكی پێـشكەیش به بارەگای هونەركردووە:

"گەوەر ئافرەتێكی شێت و سەرگەدان بوو، كەس نەیدەزانی سـێ وەرزی دیكه بۆ كوێ ئەچێ و چۆن ئــەژی، لــە كانی ژنــان، لــە ســەر خــەرمانان، لــە مزگەوت و حوجرەی فەقێیان، لــە هــەموو شــوێنێك باســی گــەوەرە شــێتیان دەكرد. ئەوانەی وا تـەمەنیان زۆرتـر بوو ئەیانكوت گـەوەر تەمـەنی لـە سـی تێناپەڕێ، زۆر حەستەم بوو كەسـێ ڕواڵـەتی تێـك شكاوی گـەوەر ببینـێ و بڕوا بەم قسەیه بكا.

... ئــەتكوت بــە نــووكی گاســی ڕۆژگــار، چـیمەنی سەرسـەوزی تــەوێڵ و گۆنـای هەزار كووزی خوار و چەوتی تێكراوە، بەتایبـەت نیگـای بـێ گیـان و

بێدەربەستی کە نەتئەزانی تەوس و توانجی پتـر تێدایە یا ڕق و تـوورەیی. هەرگێز نـەبوو کـە تـۆ گـەوەر ببـینی و ترووسـکەی بـێ تـین و تیژتێپـەڕی زەردەخەنەیەك لە سەر لێوی نەبێ، بەڵام ئەو زەردەیە زوو هێلانەی وشـك و چـۆڵی بـەجێ ئەهێـشت و ئـەبۆوە بـە پەیکـەرەی خـەم و دەرد. هـەموو مێـژووی ژیـانی ئـادەمیزاد، هـەموو سـەرکەوت و تێـشکانێك لـە یـەك کـاتی کورتا ئەوەندە مەلـی نیگای تۆ لە چاوتەوە هەڵفڕێ و بگاتە سەر وشکارۆی ڕووخساری ئەو، وەك برووسکەی شەوێکی بە هەوری بـەهار، ڕۆشـن ئـەبوو و ئەگوژاوە."

داسـتانی گـەوەر، هـەر بەوەنـدە نابڕێتـەوە، دیـارە بەرداشـی زەمـان وە سـەری پـەڕیوە و تووشـی ئـەم ڕۆژە ڕەشـەی کـردووە. بـۆ ئـەنجامی ئـەم ڕووداوە گوێ دەدەێنە وتووێژی کاك سوارە، لەگەڵ گەوەر.

"کێشێکی بەهێز کێشامی و لە پاڵ دەستیا دایمەزراندم، بێ ئـەوە ڕووی وەربگێڕێ و بزانێ من کێم، کوتی:

-"تۆش لە تەنیایی وەڕەز بووی؟"

هیچ دەنگم نەکرد، درێژەی دا:

-"بەڵێ ئادەمیزاد زۆربەیان تەنیان، لەگەڵ ئەوەشا کە بەڕواڵـەت هـەزار هەڤاڵ و خزم و کەس‌وکاریان هەیە."

لام سەیر بوو کە ئـافرەتێکی شـێت ئـەم قـسانە بکـا، بـە ئەسـپایی و بـە چەشنێ کە نەیسڵەمێنمەوە پرسیم:

-"تۆش تەنیای؟"

بــە تەوەســەوە ڕوانــی بــۆم و دیــتم کــە لــە نزیکــەوە ئــەکرێ جــاڕی جوانییەکی نەماو لە زەوی پڕ لە خاڵ و خەوشی دەم و چاویا بەدی کەی.

کوتی:

-"ئـەو سـاڵەش هـەر ئـەم وەرزە بـوو کـە ئـەو ڕویـشت و مـن تـەنیا کەوتمەوە."

بە دوودڵییەوە پرسیم:

-" ئەو کێ بوو؟"

دیار بوو بیـرەوەری تاڵی هاتۆتە خرۆش و سەرڕێژ ئەکا. کەمێك چاوی بە دەور و پشتییا گێرا و کاتێ دڵنیا بوو کەسێ بە دەور و پـشتمانەوە نیـە، کوتی:

-"کۆرپەکەم، کۆرپەی نازار و خۆشەویستم!"

دەنگی ئـەتکوت لـە ژێـر چاڵێکی بـێ بنـەوە دێتـە دەر، کـپ و خـەماوی بوو. لە سەر قسەکەی ڕۆیشت:

-" بـاوکم دەوڵەمەنـد بـوو، زیـاتر لـە دیوەخـانی ئاغـا بـوو، بـەهارێکی سەوزی خەیاڵاوی کـە یەکـەم بـەهاری گـەنجی مـن بـوو، فـەقێ مـارف هاتـە ئاواییەکەمان و هێندەی پێ نەچوو کە من و ئەو دڵمان دا بە یـەك. هـاوین هات و گـەرمای ئـەوینی ئێمـەش لەگـەڵ گـەرمای هـەوا هـەر هـات و زۆرتـر بوو، بـەڵام بـاوکم ئامـادە نـەبوو مـن بـدا بـە فەقێیـەك کـە بـە واتـەی ئـەو نەیدەزانی کوڕی کێیە و لـە کوێـوە هـاتووە. لایـەکم ئـەوین بـوو کـە بـانگی ئەکردم بۆ بەهەشتی خەیاڵاوی هەمیشە بەهار، ئەو لای ترم باوکم بوو کـە لە بەر چاوم ببوو بە ڕواڵەتێکی دزیۆ و هەڕە شەی لێ ئەکردم کە هـەنگاو نەنێم بۆ لای ئەو گوڵزار و بەهارە کە ناوی ئەوین بوو. کوتم کە من گـەنج بووم، گەنجێکی تازە ساڵ و نەمدەزانی لەم ناوەدا چی بکەم.

با سەرت نەهێنمە ئێش، من پاش دوو ساڵ ببووم بە دایکی کوڕێك کە لەگەڵ فەقێ مارف ئەتکوت سێوێکن و کراون بە دوو کوتەوە، بەڵام فەقێ مارف هەر ئەوەندە مێردی من بوو، پاشان ڕۆیشت و منی تەنیا بەجێ هێشت. کاتێ کۆرپەکەم ببوو بە هەشت ساڵە، لەپڕ نەخۆش کەوت، من پارەم نەبوو کە بیبەمە لای دوکتۆر، باوکیشم لێم بەرقدا کـــــــەوتبوو و ماوەی ئەو دە ساڵە قسەی لەگەڵ نەکردبووم، تەنانەت ئەو ڕۆژەش کەچوومە لای داوام کرد پارەیەکم بداتێ، بە توانجەوە کوتی ئەم کۆڕە باوکی هەیە، بۆ داوا لە فەقێ ناکەی پارەی دوکتۆر و دەرمانی بۆ بدا؟ پاڕانەوە و گریانی من دڵی وەك بەردی باوکمی نەرم نەکرد، کاتێ گەرامەوە، گۆشە جەرگم، سۆمای چاوم لە جێگا کەیا..."

وا دیاربوو نایەوێ لەمە زیاتر قسە بکا، چونکە بێدەنگ بوو و چاوی بڕییە گۆڕستانی ئەوپەڕی. ڕووبارکە تاوی بە سەر کشا بوو و لە پێکەنینی توانجاوی ئافرەتێکی کوڕمردوو ئەچوو."

کاك سوارە قسەی زۆر پێبوو بۆ نەتەوەکەی بەڵام مەرگ مۆڵەتی نەدا. بە قەولی خۆی کە دەڵێ:

بە قسە خۆشە مەترسی مردن
تاڵە ئەو هەستی بە مردن کردن
مەرگە دێ و دوا بە هەموو شت دێنێ
هەموو ئاواتێ لە دڵ دەستێنێ

بەداخـەوە ئـەم گەنجە بـەتوانا و خـاوەن شـێوە نوێیـە تـاوێری مـەرگ وەبەر خۆی دا، ماڵئاوایی لە گەل و هونەر کرد و شێوازەکەی بۆ نەگەیشتە هەوارگەی ئاوات.